

ARCHEOLOGIENOTA 2020K173

Diest-Tessenderloseweg

DEEL I - VERSLAG VAN RESULTATEN

ATELIER ILSE ROOVERS
ARCHEOLOGISCHE STUDIES
RAPPORT 17

Atelier Ilse Roovers

Bergstraat 39

2861 Onze-Lieve-Vrouw-Waver

0495 / 88 72 88

© Atelier Ilse Roovers, Archeologische studies, 2021, 3.

Wettelijk depot: D/2021/14.897/3

Illustratie voorblad: detail uit de Ferrariskaart van 1777.

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve mij de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken. Deze uitgave mag niet zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Atelier Ilse Roovers aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ARCHEOLOGIENOTA 2020K173 Diest (Deurne) - Tessenderloseweg

DEEL I - VERSLAG VAN RESULTATEN

Ilse Roovers

Onze-Lieve-Vrouw-Waver
2021

Inhoudstafel

DEEL I : VERSLAG VAN RESULTATEN

1.	INLEIDING	5
1.1	Administratieve fiche	5
1.2	Introductie	6
1.3	Methodiek en indeling	9
2.	BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKZAAMHEDEN	11
2.1	Huidige toestand	11
2.2	Nieuwe toestand	14
3.	BUREAUSTUDIE	17
3.1	Landschappelijke context	17
3.2	Archeologische context	24
3.3	Historische context	27
3.3.1	Toponymie	27
3.3.2	Historische bronnen over Diest	28
3.3.4	Cartografische bronnen	28
3.3.3	Topografische kaarten NGI en luchtfotografie	31
3.4	Terreinverkenning en controleboringen	35
4.	SYNTHESE	39
5.1	Conclusies uit de bureaustudie en waardebeoordeling	39
5.2	Impact	40
5.3	Kans op kennisvermeerdering	41
5.4	Advies	42
5.	SAMENVATTING	43
6.	Bibliografische referenties	44
7.	Lijst van figuren	45
8.	Lijst van foto's en tabellen	46

1. INLEIDING

1.1 Administratieve fiche

Project	Archeologienota Diest-Tessenderloseweg	
Projectcode	2020K173	
Oppervlakte terrein	27.395,25m ²	
Geplande bodemingreep	Stedenbouwkundige handeling: - sloop van een agrarisch woonerf bestaande uit een hoeve met bijgebouwen - bouw van een winkel met woning, ondergronds niveau, kelder, parking, wegenis en wadi.	
Oppervlakte bodemingreep	7.063,41m	
Wetgeving	De wetgeving met betrekking tot de archeologie: het onroerend erfgoed decreet van 12 juli 2013 en het onroerend erfgoed besluit van 16 mei 2014, die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, gewijzigd op 18 juli 2017 en met terugwerkende kracht toepasbaar vanaf 1 juni 2017.	
Gemeente	Diest	
Provincie	Vlaams-Brabant	
Arrondissement	Leuven	
Kadastrale gegevens	Diest, 6 ^{de} afdeling, sectie A nr. 380 A	
Bounding Box	X	Y
	177042.33	204036.13
	177081.10	204032.02
	177094.35	203940.38
	177034.64	203932.93
	177030.38	203966.94
	176986.66	203991.64
Autorisatie	Ilse Roovers, OE/ERK/Archeoloog/2019/00032	
Auteur	Ilse Roovers	
Onderzoekstermijn	November 2020	
Trefwoorden	Archeologienota, bureaustudie, uitgesteld traject, Zuiderkempen, Noordelijk Hageland, Diest,	

1.2 Introductie

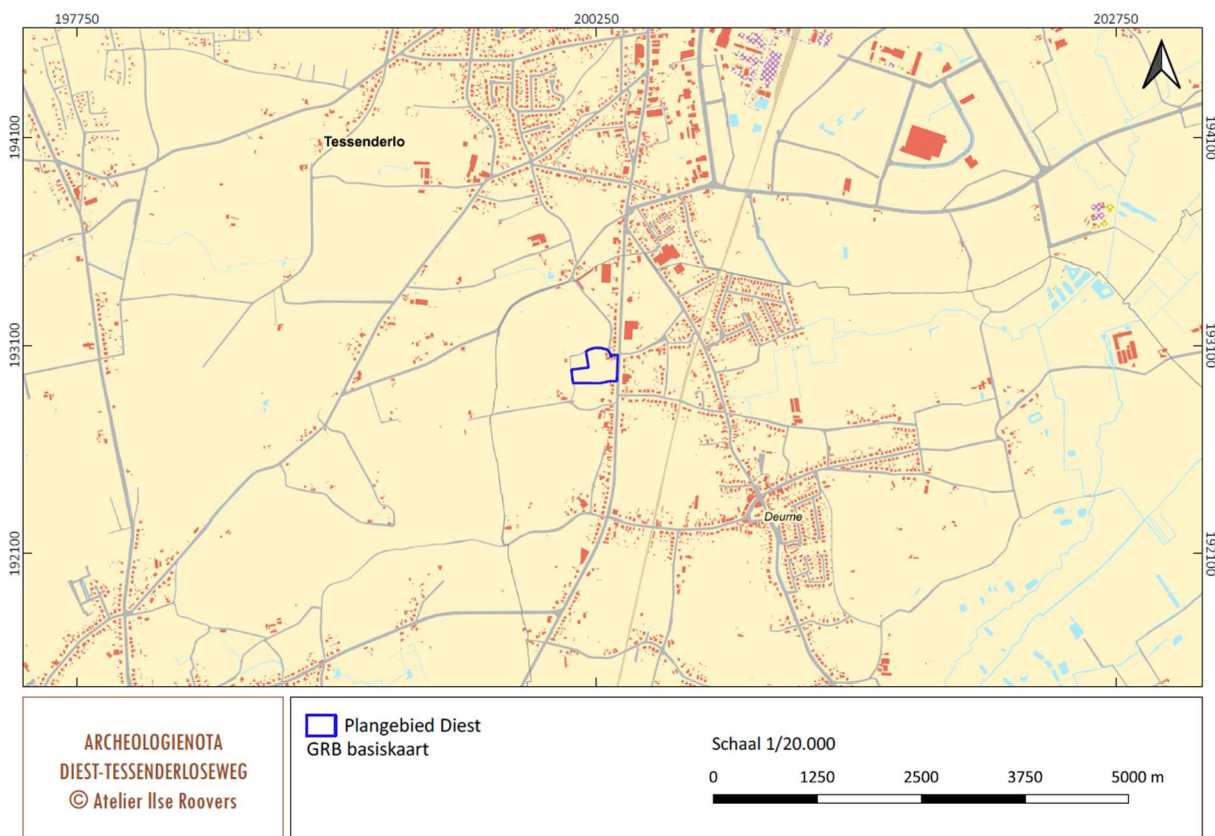
Het terrein waarvoor een **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** wordt aangevraagd, is gelegen aan de Tessenderloseweg 115 te Diest en omvat het kadastraal perceel, Diest, 6de afdeling, sectie A nr. 380 A (Figuur 1 en Figuur 2). De totale oppervlakte van het terrein bedraagt 27.395,25m². Hiervan zal 20.331,84m² onbebouwd blijven. De zone waar de bodemingrepen zijn gepland, grenst aan de Tessenderloseweg en is **7.063,41m²** groot.

Het betreft een aanvraag voor de sloop van een agrarisch woonerf met hoeve en bijgebouwen, en de bouw van een winkel met woning, kelder, parking, wegenis en wadi. De toegangsweg zal aansluiten op de Tessenderloseweg. Het perceel is volgens het gewestplan deels in agrarisch gebied en deels in woongebied met landelijk karakter gelegen (Figuur 3). Het terrein is thans deels bebouwd en deels onbebouwd (Figuur 3 en Figuur 4). De bebouwde zone is een agrarisch woonerf met hoofd- en drie bijgebouwen, gelegen in de noordelijke zone van het perceel. De rest van het perceel is thans onbebouwd.

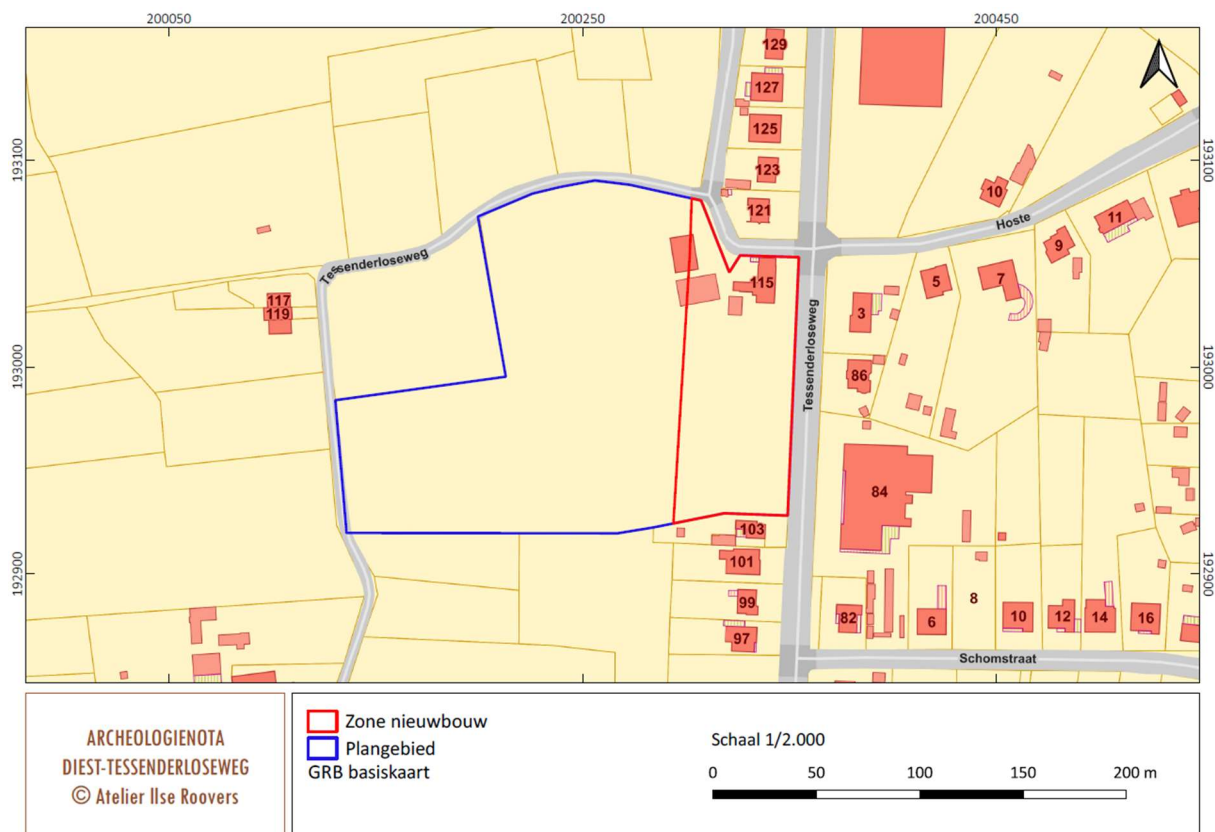
Voor de uitvoering van deze stedenbouwkundige handeling met ingreep in de bodem dient de initiatiefnemer een omgevingsvergunning aan te vragen. In navolging van artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12.07.2013 wordt hier een archeologienota aan toegevoegd.

Deze archeologienota houdt een archeologisch vooronderzoek in en bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het verslag van de resultaten van het bureauonderzoek waarin het terrein archeologisch gewaardeerd wordt. Op basis van deze resultaten worden in het tweede deel de maatregelen uitgewerkt naar aanleiding van de geplande bodemingrepen.

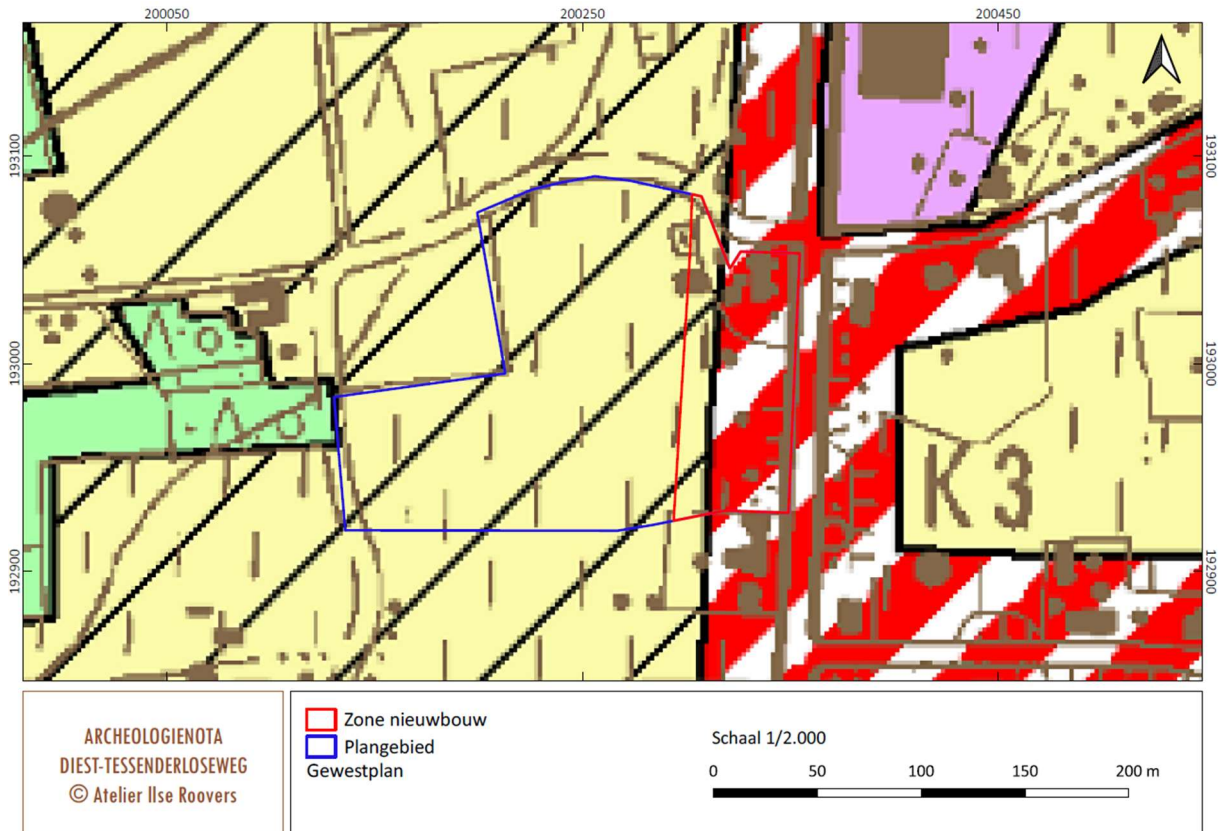
Momenteel kan geen uitgebreid archeologisch vooronderzoek uitgevoerd worden omwille van economische redenen. De initiatiefnemer wacht eerst op de goedkeuring van de verkavelingsaanvraag alvorens archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem te bekostigen. Daarom berust de huidige archeologienota op de gegevens die zijn verzameld uit het bureauonderzoek en wordt er geopteerd voor een **uitgesteld vervolgtraject**.

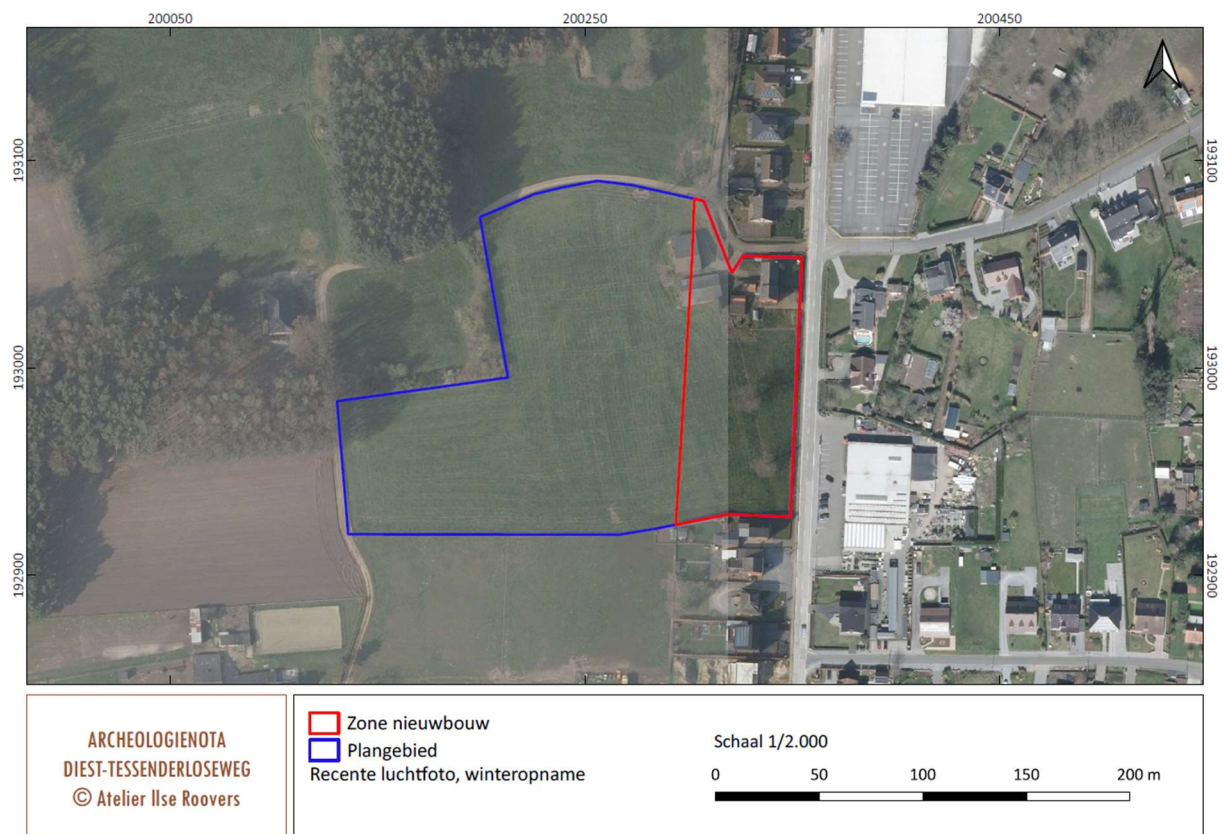
Figuur 1: Situering van het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand op schaal 1/20.000 (bron: geopunt)

Figuur 2: Het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

Figuur 3: Situering van het plangebied op het gewestplan op schaal 1/2.000, rood-wit= woongebied met landelijk karakter, geel = agrarisch gebied, groen = natuurgebied en paars = ambachtelijke zone (bron: geopunt)

Figuur 4: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

1.3 Methodiek en indeling

METHODIEK

Het doel van deze bureaustudie is het plangebied Diest-Tessenderloseweg archeologisch te evalueren op basis van de bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Hiertoe verzamelen we informatie over de mogelijke aan- of afwezigheid van archeologisch en cultuurhistorisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie tot het omringende landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig erfgoed worden ingeschat. We bepalen hoe daarmee moet omgegaan worden in het kader van de geplande bodemingrepen. Hiertoe beschrijft de Code van Goede Praktijk¹ de mogelijke onderzoekstrajecten of -faseringen waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en vooronderzoek met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijdartefactensites).

Op de volgende onderzoeksvragen wordt tijdens dit bureauonderzoek een antwoord geformuleerd:

- Welke gegevens bieden de gekende bronnen over archeologie en cultuurhistorie m.b.t. het plangebied?
- Hoe evolueerde het landschap? Is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief? Wat zijn de gekende verstoringen?
- Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk?

INDELING VAN DEZE STUDIE

In hoofdstuk 2 wordt de impact op de bodem in kaart gebracht. De bestaande toestand en de geplande bebouwing worden bestudeerd. De werken waarvoor een omgevingsvergunning wordt aangevraagd, worden beschreven aan de hand van de plannen die de opdrachtgever ter beschikking stelt.

Daarna volgt de studie van de landschappelijke context in hoofdstuk 3.1. De topografie, hydrografie, geologie, bodem, bodembedekking, -gebruik en -erosie wordt bestudeerd m.b.t. het plangebied. De kaarten zijn online geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.dov.vlaanderen.be.

In hoofdstuk 3.2 bekijken we of er archeologische informatie beschikbaar is voor dit terrein en de nabije omgeving. Hiervoor is de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd (verder: CAI). Deze data zijn in eerste instantie indicatief. We merken op dat deze data niet volledig zijn en geen garantie bieden op de aan- of afwezigheid van archeologische sites op het terrein. Ook is de inventaris onroerend erfgoed nagekeken. De informatie is online beschikbaar op www.inventaris.onroerenderfgoed.be.

Om inzicht te krijgen in de historische ontwikkeling van het plangebied vanaf de 18de eeuw worden in hoofdstuk 3.3 de historische en topografische kaarten bestudeerd. Voor het plangebied zijn de volgende kaarten online beschikbaar op www.cartesius.be: de Fricx kaart (1712), de Ferraris kaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de Popp kaart (1842-1879) en de kaart Vandermaelen (1846-1854). De Villaret kaart (1745-1758) is niet beschikbaar. Om informatie te verzamelen over het landgebruik vanaf het einde van de 19de eeuw tot nu bekeken we de historische topografische kaarten en luchtfoto's van het NGI op www.cartesius.be en op www.kbr.be.

¹ Code van Goede Praktijk, versie 4.0, 28.

Op 24 november jl. voerden we een terreinverkenning uit. Hierbij hebben we ook controleboringen geplaatst om de dikte van de bouwvoor en de diepte van eventuele verstoringen te bepalen conform de Code van Goede Praktijk. Deze boringen vervangen geen landschappelijk bodemonderzoek en het is niet de bedoeling om de volledige aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen. De resultaten worden uitgewerkt onder punt 3.4.

Tenslotte worden in hoofdstuk 4 alle gegevens gebundeld om tot een archeologische waardering te komen. Hierbij wordt de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed, de kans op kennisvermeerdering en de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologische erfgoed ingeschat. Op basis van deze waardebeoordeling en de impact van de geplande werken op de bodem wordt onderzocht of er maatregelen moeten opgesteld worden inzake de verdere archeologische opvolging voor dit plangebied.

KAARTEN

De kaarten zijn opgemaakt in QGIS 3.8. De datasets zijn afkomstig van de geoloketten van Federale en Vlaamse overheden. De schalen waarop de kaarten zijn aangemaakt, worden aangepast in functie van de context waarin het plangebied wordt getoond.

OVERZICHT VAN DE ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE PERIODEN

Volgens de huidige spelling worden historische perioden en woorden waarmee we de tijd indelen geschreven met een kleine letter. De regel geldt voor courante teksten. In gespecialiseerde publicaties kan ervan worden afgeweken. Wij verkiezen om deze woorden met een kleine letter te schrijven.

Periode	Tijd in jaren
nieuwste tijd	19 ^{de} eeuw - heden
nieuwe tijd	16 ^{de} eeuw – 18 ^{de} eeuw na Chr.
middeleeuwen	5 ^{de} eeuw – 15 ^{de} eeuw na Chr.
late middeleeuwen	13 ^{de} eeuw – 15 ^{de} eeuw na Chr.
volle middeleeuwen	10 ^{de} eeuw - 12 ^{de} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^{ste} eeuw – 9 ^{de} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^{de} eeuw – 8 ^{ste} eeuw na Chr.
vroege middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^{de} eeuw na Chr.
Romeinse tijd	57 voor Chr. - 402 na Chr.
ijzertijd	800 - 57 voor Chr.
late ijzertijd	250 - 57 voor Chr.
midden ijzertijd	475/450 - 250 voor Chr.
vroege ijzertijd	800 - 475/450 voor Chr.
bronstijd	2100/2000 - 800 voor Chr.
neolithicum (jonge steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
finaal neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.
laat neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.
midden neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.
vroeg neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.
mesolithicum (midden steentijd)	ca. 9500 - 4000 voor Chr.
paleolithicum (oude steentijd)	tot 10 000 voor Chr.

Tabel 1: Overzicht van de archeologische en historische perioden (bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

2. BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKZAAMHEDEN

Bij een stedenbouwkundige aanvraag wordt in functie van de archeologische evaluatie rekening gehouden wordt met de **effectieve verstoring** van het terrein. De totale oppervlakte van het perceel bedraagt 27.395,5m² waarvan 20.331,84m² onbebouwd zal blijven (Figuur 5a – zone 1 blauw). De zone met de geplande bodemingrepen, nl. sloop en nieuwbouw, bevindt zich parallel aan de Tessenderloseweg en beslaat 7.063,41m². Deze zone wordt verder in overweging genomen in deze studie, op basis van de definitieve bouwplannen (Figuur 5a – zone 2 oranje).

2.1 Huidige toestand

De **noordelijke zone** van het perceel 380A is thans **bebouwd**. Het woonerf heeft een oppervlakte van ongeveer 2.500m² (Figuur 5a – zone 2)(Figuur 5b). De volgende structuren zijn hier aanwezig:

- Hoevegebouw (Figuur 5b – nr. 1 zwart)

De hoeve heeft een oppervlakte van 239,20m². Het gebouw zal worden gesloopt. Het betreft een langgevelhoeve met een woongedeelte met verdiep en dak, en een stalgedeelte met hooizolder. De achterbouw die vast aan de woning is aangebouwd is mogelijk van latere datum dan het hoofdgebouw. Het woongedeelte heeft een kelder van ca. B 4m x L 4m x H 1.7m. In het stalgedeelte is een mestput aanwezig waarvan we de afmetingen niet kennen. Of er een gefundeerde vloerplaat aanwezig is, is niet gekend. Gezien de leeftijd van het gebouw, de hoeve is gebouwd in de eerste helft van de 20ste eeuw, zal de vloeropbouw bestaan uit aangestampte aarde en/of zavel met daarop een tegelbedekking. De impact op de bodem is niet exact gekend maar is verstoord t.h.v. van de muurfunderingen en de kelders.

- Vrijstaand gebouw (Figuur 5b – nr. 2 zwart)

Het gebouw heeft een oppervlakte van ca. 60,72m² en is opgetrokken in een snelbouwsteen en heeft een bakstenen muurfundering. De diepte van de fundering is niet exact gekend, maar bedraagt vermoedelijk ca. 40cm. De impact op de bodem bij de bouw van deze constructie is dus beperkt.

- Vrijstaande stal (Figuur 5b – nr. 3 zwart)

De stal heeft een oppervlakte van ca. 232,67m² en is opgetrokken in baksteen. Het gebouw is van recentere datum dan de hoeve en dateert van de jaren 1980. Het betreft een koeienstal met een centrale betonvloer en twee stroken aan de zijkanten uit baksteen en beton. Onder de centrale vloer bevindt zich een mestput van ca. 90-100m². De exacte diepte is niet gekend maar zal vermoedelijk 1.5 tot 1.7 m bedragen. De impact op de bodem bij de bouw van deze constructie is zeer groot. De bodem is hier volledig verstoord door de ondergrondse mestput en de muurfunderingen.

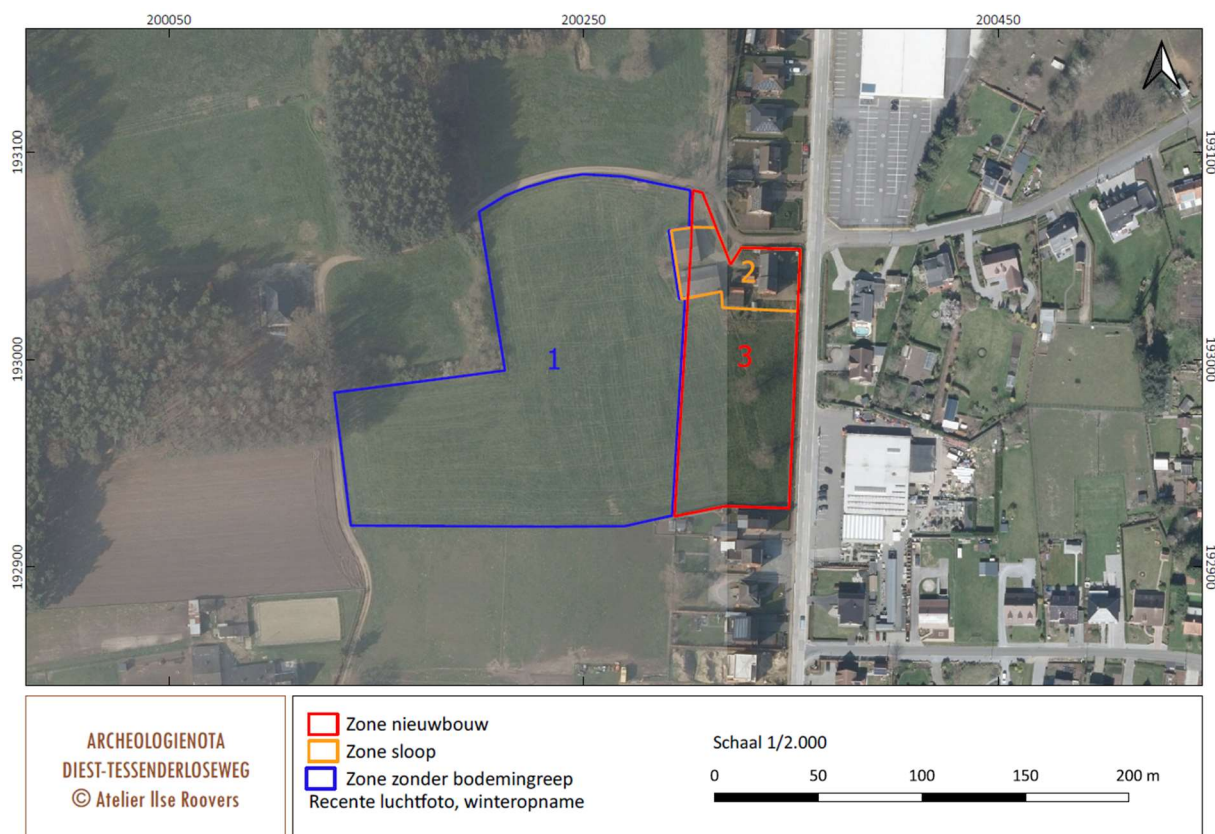
- Vrijstaande schuur (Figuur 5b – nr. 4 zwart)

De schuur heeft een oppervlakte van ca. 188,30m² en is een houten constructie met een golfplaten dak en een vloer van aangestampte aarde. Deze constructie heeft geen impact op de bodem.

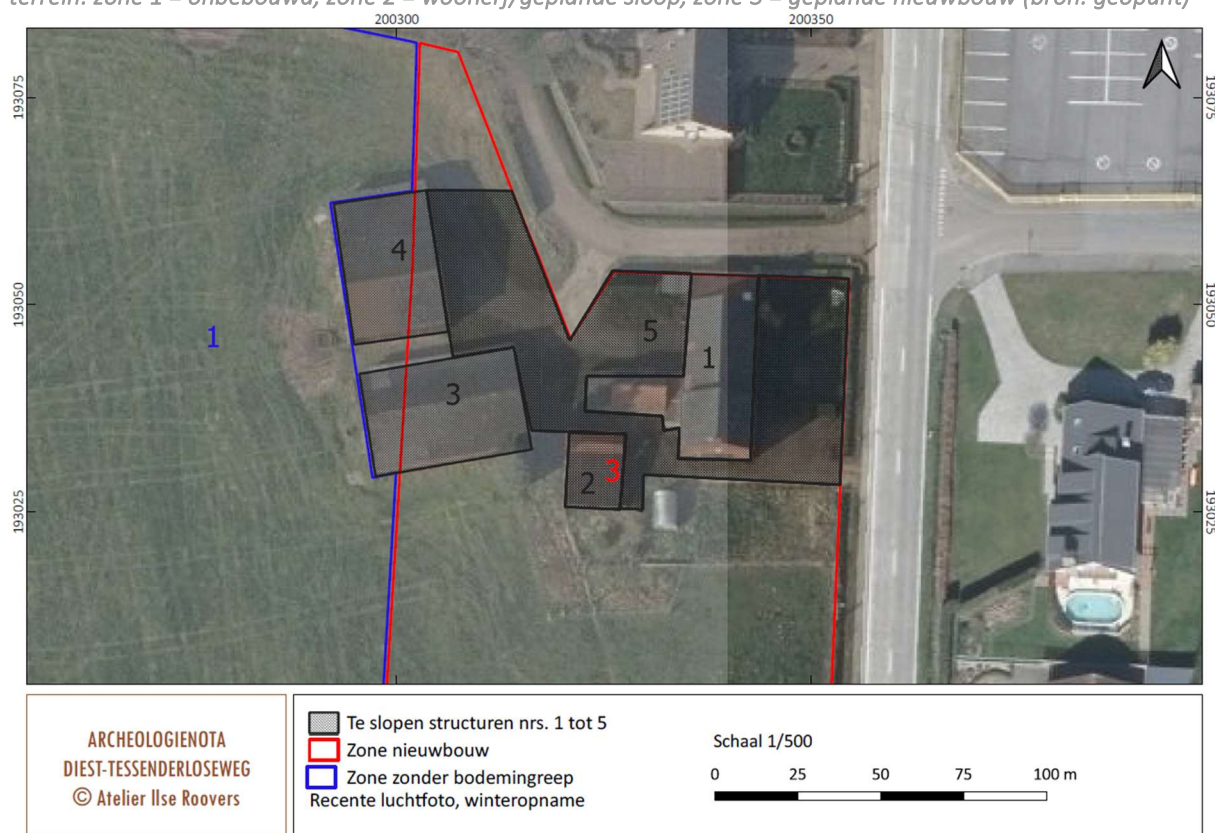
- Erf (Figuur 5b – nr. 5 zwart)

Rondom het hoofdgebouw is het terrein verhard met kleine betonplaten, baksteen, keien en grijze kiezels. De verharding beslaat een oppervlakte van ca. 640m². Aan de achterzijde (westzijde) van het hoofdgebouw bevinden zich twee waterputten met een diameter van 1,7m en een sceptische put. Dieptemaat van deze putten is niet gekend, maar zal vermoedelijk 1.5 tot 2m bedragen. Ten zuiden van het hoofdgebouw staat een plastic serre van ca. 12m. Deze constructie heeft geen impact op de bodem.

Het **centrale en zuidelijke deel** van het perceel 380A is **onbebouwd**. Langsheen de straat, tot op een diepte van ca. 30m aan de noordkant en 16m aan de zuidkant van het terrein, bevindt zich thans een weiland. Er loopt een greppel van noord naar zuid door dit weiland met een diepte van ca. 50cm en er staan twee grote, solitaire eiken. Ten westen van de weide bevindt zich een akkerland. Hier stond maïs die recent is geoogst. Er is nu gras ingezaaid (Figuur 5a – zone 3 rood)(Figuur 5c).

Figuur 5a: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto op schaal 1/1.000. Huidige situatie van het terrein: zone 1 = onbebouwd, zone 2 = woonerf/geplande sloop, zone 3 = geplande nieuwbouw (bron: geopunt)

Figuur 5b: Het te slopen woonerf met nr. 1 = hoeve, nr. 2 = vrijstaand gebouw in steen, nr. 3 = koeienstal, nr. 4 = houten schuur, nr. 5 = verhard erf, op de meest recente luchtfoto, schaal 1/250 (bron: geopunt)

Foto 1: N zone: af te breken hoeve Tessenderloseweg nummer 115.

Foto 2: N zone: af te breken woonerf met hoeve, bakstenen bijgebouw en koeienstal, weiland op voorgrond.

Foto 3: N zone: af te breken bijgebouw achter de hoeve en koeienstal op de achtergrond rechts.

Foto 4: N zone: af te breken hoeve met achterbouw.

Foto 5: N zone: af te breken koeienstal met vloer in betonplaten waaronder een mestput.

Foto 6: N zone: af te breken houten schuur met vloerniveau in aangestampde aarde.

Foto 7: N zone: achtergevel van de hoeve Tessenderloseweg nummer 115.

Foto 8: zicht op akker en wei in het centrale en zuidelijke zone.

2.2 Nieuwe toestand

De geplande werken op perceel 380A houden concreet in:

(1) Sloop in de noordelijke zone (Figuur 5c)

De bestaande gebouwen en de kelders zullen verwijderd worden.

Op deze plaats zal een parking worden aangelegd in een waterdoorlatende verharding met een diepte van 0,45m -mv. De diepte van de graafwerken zal ca. 60cm bedragen.

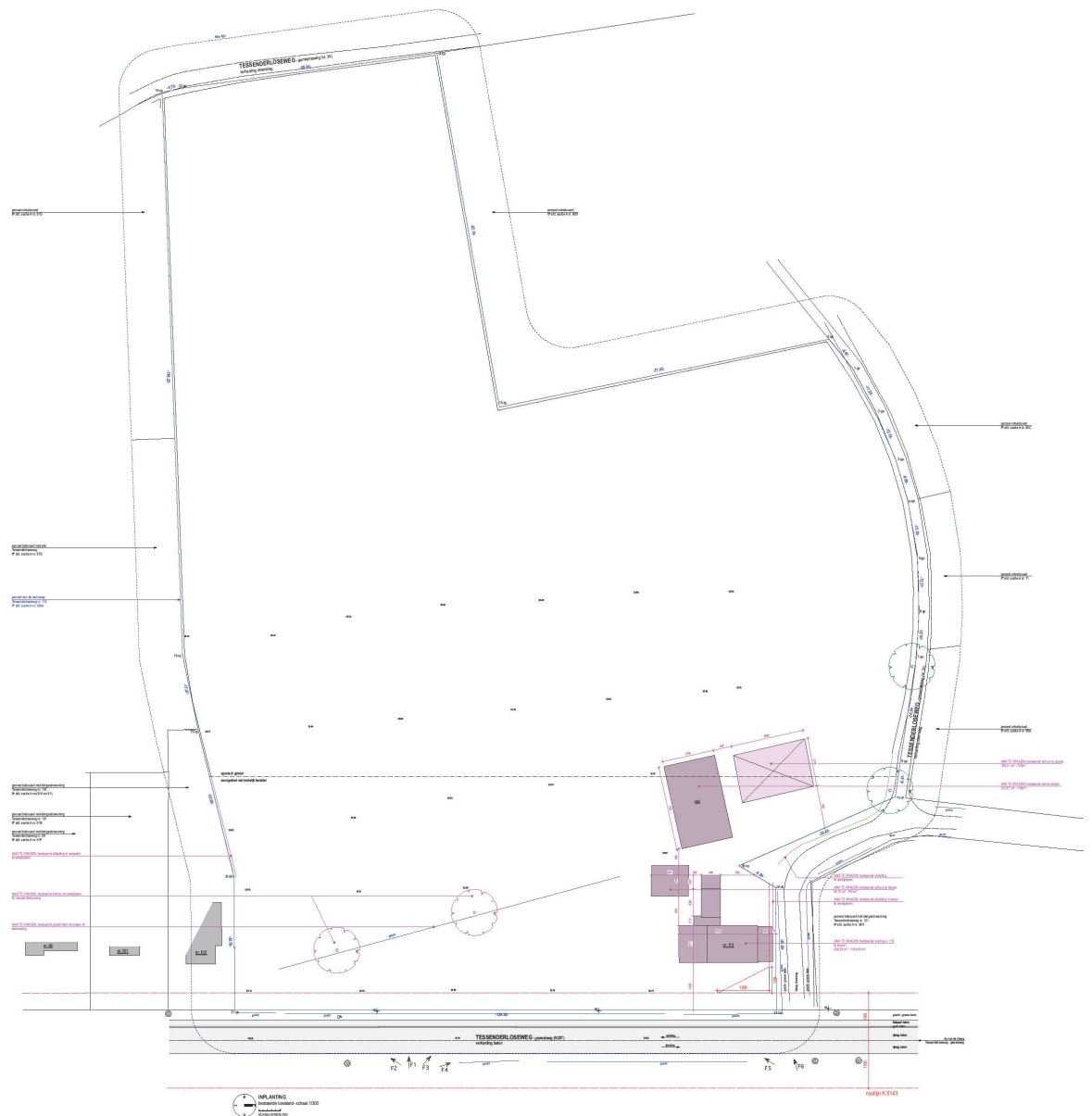
We merken hierbij op dat de houten schuur grotendeels in het achterliggende agrarisch gebied is gelegen maar de sloop zal geen impact hebben op de bodem.

(2) Nieuwbouw in de centrale en zuidelijke zone (Figuur 5d)

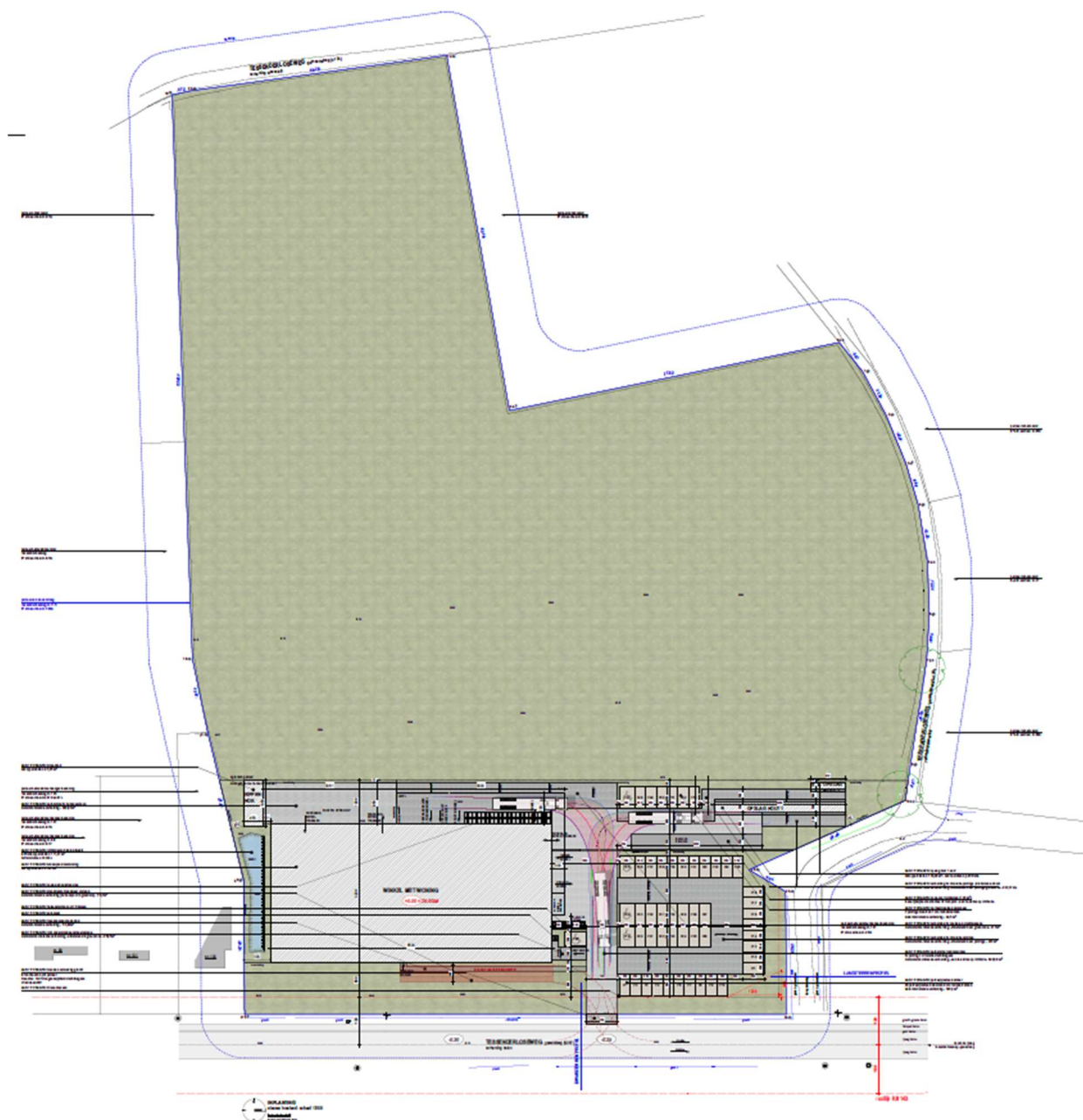
- Een winkelpand met woning, bestaande uit drie verdiepingen met een oppervlakte van 2.332m² (65 m L x 32 m B). Het ondergrondse niveau zal 4,40 m -mv worden uitgegraven. Hierop komt de winkelverdieping. Op het derde niveau komt een appartement.
- Aanleg van verharding voor parkings, buitenverkoop en toonpark, inrit ondergrondse parkeergarage, toegangspad en een standplaats voor de brandweer met een oppervlakte van in totaal 2208,73m² waarvan in een niet-waterdoorlatende verharding van 1.783,88m² (= 227,37m²; 417m²; 423m²; 25,95m² en 690,56m²) en in een waterdoorlatende verharding van 424,85m² (= 92,5m²; 290,83m²; 87,7m² en 53,82m²). De diepte van de graafwerken zal zowel voor de waterdoorlatende als de niet-waterdoorlatende verharding ca. 60cm bedragen.
- Aanleg van een wadi van 111,01m² met een diepte van 0.3m -mv. De diepte van de graafwerken zal ca. 30cm bedragen.
- Aanleg van zes waterputten en één sceptische put. De diepte van de graafwerken zal hier ca. 4m bedragen.

We besluiten dat er bij een stedenbouwkundige aanvraag rekening gehouden wordt met de **effectieve verstorings** van het terrein. De uitvoering van de geplande werken voor sloop en nieuwbouw hebben een **impact in de bodem** in een zone van **7.063,41m²** (Figuur 5a- 5c-5d):

- **Zone zonder bodemverstoringen = 20.331,84m²:**
 - = Zone 1: agrarisch gebied (Figuur 5a)
- **Zones met bodemverstoringen = 7.063.41m²:**
 - = Zone 2 : woongebied met landelijk karakter (Figuur 5a)
 - sloop van het agrarisch woonerf
 - aanleg van een parking met een diepte van 0,45m -mv
 - graafwerken ca. 60cm -mv
 - = Zone 3: woongebied met landelijk karakter (Figuur 5a)
 - nieuwbouw van winkel, verhardingen, wadi e.d.
 - graafwerken van ca. 60cm -mv tot 4.40m -mv

Figuur 5c: Plan van de huidige toestand op schaal 1/300 (bron: opdrachtgever)

Figuur 5d: Plan van de nieuwbouw op schaal 1/300 (bron: opdrachtgever)

3. BUREAUSTUDIE

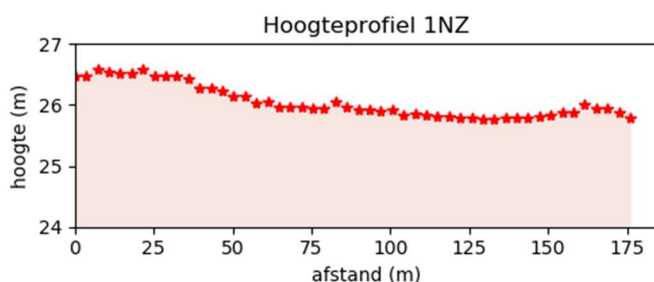
De bureaustudie bestaat uit: (1) de beschrijving van de aardkundige kenmerken van het plangebied op basis van de geologische, de bodemkundige en de topografische gegevens, (2) de inventarisatie van de archeologische context waarin de archeologische voorkennis en de gegevens van de CAI worden doorgelicht en (3) de studie van de historische context met aandacht voor de cartografie en de luchtfotografie met betrekking tot het plangebied. Tevens voeren we een terreinverkenning uit waarbij we controleboringen plaatsen om een beeld te krijgen op de bewaringstoestand van de bodem.

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van deze informatie de archeologische waarde van het plangebied in te schatten en te bepalen hoe daarmee moet omgegaan worden in het kader van de toekomstige bodemingrepen².

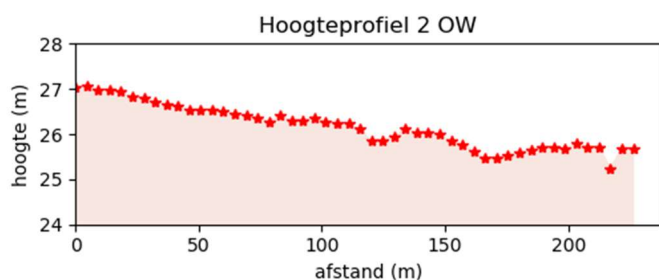
3.1 Landschappelijke context

TOPOGRAFISCHE SITUERING / DIGITAAL HOOGTEMODEL

Het projectgebied bevindt zich in Diest, deelgemeente Deurne op ca. 320 m van de grens met Tessenderlo en op ca. 1 km ten noordwesten van het centrum van Deurne, langs de Tessenderloseweg van Diest naar Tessenderlo. Het terrein ligt aan de westzijde van de straat.

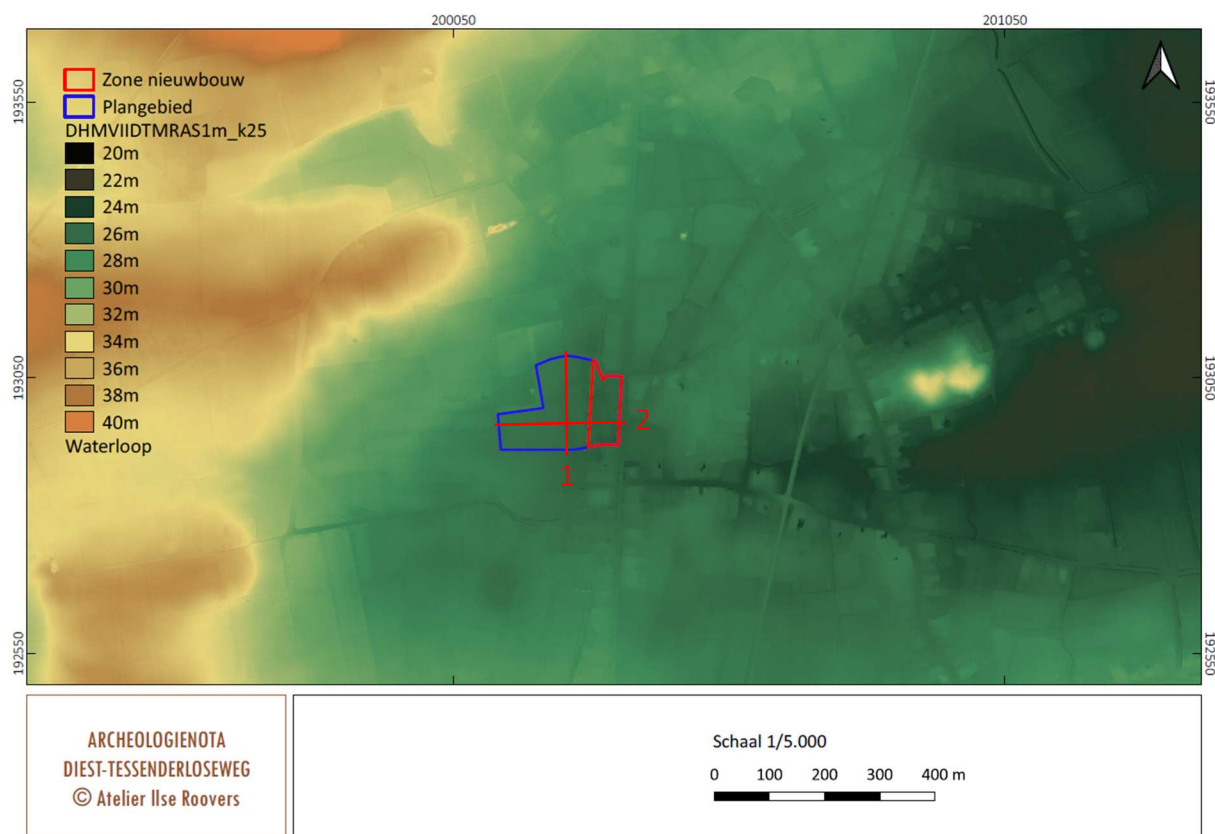

Het terrein heeft een vrij vlak hoogteverloop tussen 26.50 m en 25.81 m + TAW (Figuur 6) en helt lichtjes af in zuidoostelijke richting. Op ca. 250 m ten zuidoosten van het plangebied, ontspringt de Gorevliet. Het laagst gemeten punt is de bron van de Gorevliet, bedraagt 24.06 m + TAW en situeert zich op ca. 250 m ten O. Het hoogst gemeten punt is 49.08 m + TAW en bevindt zich op 1.5 km ter hoogte van de Rodenberg (Figuur 7 en Figuur 8).

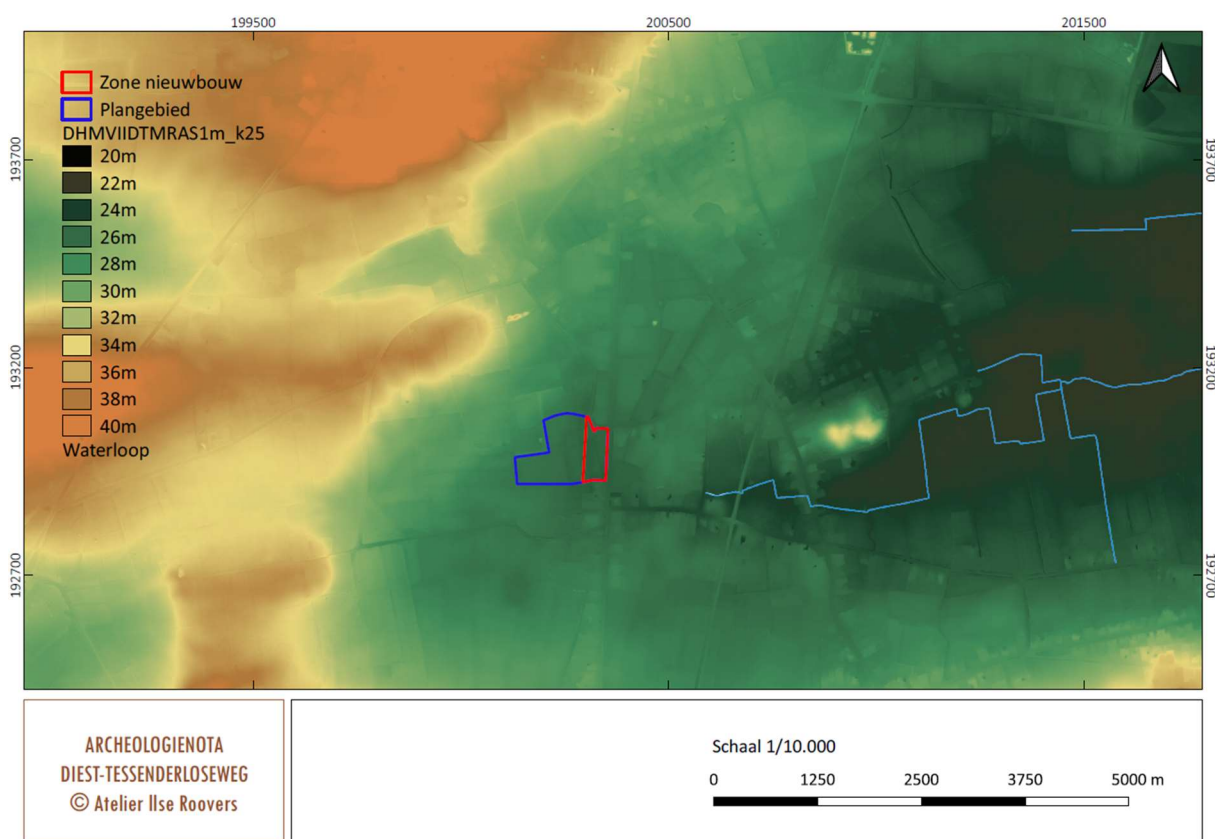

Figuur 6: Diest-Tessenderloseweg: hoogteprofiel 1 met NZ doorsnede, hoogteprofiel 2 met WO doorsnede.

² Code van Goede Praktijk, p. 48-50.

Figuur 7: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II op schaal 1/5.000. Hoogteprofielen 1 NZ en 2 OW zijn aangeduid in het rood (bron: geopunt).

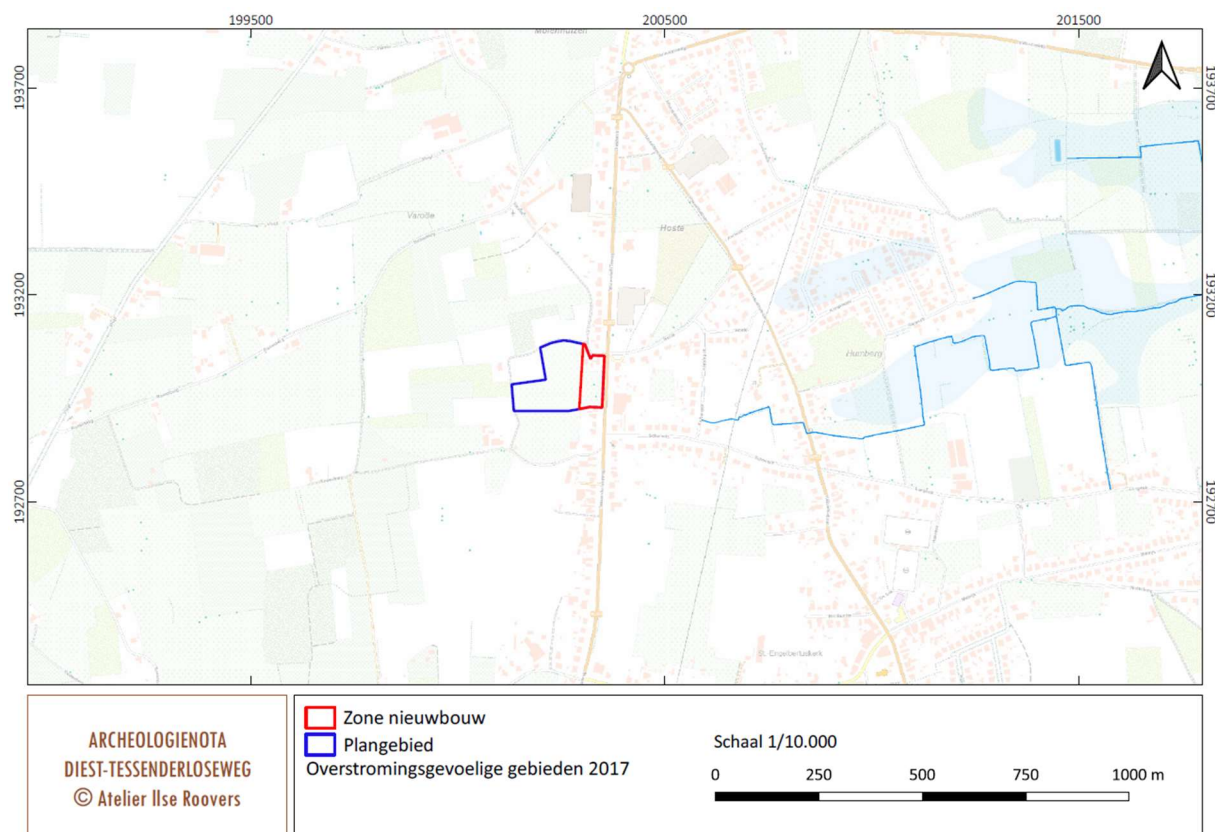

Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II op schaal 1/10.000 (bron: geopunt).

LANDSCHAPPELIJKE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

Geografisch ligt het plangebied op de grens van de Zuiderkempen en het Noordelijk Hageland. Het terrein ligt in het bekken van de Demer, deelbekken Winterbeek-Ossebeek, en behoort tot het stroomgebied van de Schelde. Het terrein is niet overstromingsgevoelig (Figuur 9).

De dichtstbijzijnde natuurlijke waterloop is Gorevliet die op ca. 250m ten oosten van het terrein in oostelijke richting stroomt en via de Kleine Beek, vervolgens de Grote Beek, Zwart Water en Worp, uitmondt in de Demer ter hoogte van Zichem.

Figuur 9: Plangebied op de kaart van overstromingsgevoelige gebieden 2017 op schaal 1/5.000, Donkerblauw = effectief overstromingsgevoelig, lichtblauw = mogelijk overstromingsgevoelig (bron: geopunt)

TERTIAIRGEOLOGIE

Op de tertiair geologische kaart op schaal 1/50.000 is in deze regio de **formatie van Diest** gekarteerd die werd gevormd tussen 11 en 7 miljoen jaar geleden, tijdens het laat-mioceen (Figuur 10). Ze dagzoomt in noordoost-België. De formatie is een zandpakket dat werd afgezet in een zee-inham. De open zee lag ten noorden, ter hoogte van Nederland en de Beneden-Rijnslenk.

De formatie bestaat uit bruingroen tot grijsgroen zand. Deze afzettingen zijn heterogeen van samenstelling en bevatten meerdere grindlagen, ijierzandsteenbanken, klei- en micarrijke horizonten³. Aan de basis komt er meestal een grind van blauwzwarte vuursteenkeien voor. De formatie doet zich voor als een geulvormige insnijding. De geul zou ontstaan zijn door sterke getijdenstromingen, parallel aan de kust, bij een verlaging van de zeespiegel. Tijdens de transgressie van de Diestzee werd deze geul dan opgevuld met grove groene zanden en geel fijn zand. Het pakket kan tot 150 m dik zijn. De

³ www.dov.vlaanderen. Legende bij de Geologische kaart van België, Vlaams Gewest.

stromingen hebben ervoor gezorgd dat de zanden van Diest werden afgezet als zandbanken⁴. Matthijs voegt er nog aan toe dat de zandbankenstructuur, na het terugtrekken van de Diestzee, het best bewaard is gebleven in het Hageland en in het zuiden van de Zuiderkempes⁵. Deze zandbanken worden ook Diestiaan getuigenheuvels genoemd.

In de regio rond het plangebied komen verschillende **getuigenheuvels** van de Formatie van Diest voor. De getuigenheuvels ontstonden tijdens het laat-mioceen, ca. 7 miljoen jaar geleden, toen het noordelijk deel van België overspoelde ten gevolge van een transgressie. De meest aanvaarde hypothese verklaart het ontstaan van deze heuvels als volgt: Evenwijdig met de kustlijn, die noordoost-zuidwest georiënteerd was, kwamen een groot aantal zandbanken voor, die uit matig grove, plaatselijk kleiige, glauconiethoudende zanden bestonden. Toen de zee zich terugtrok in noord-noordoostelijke richting, en de zandbanken boven water kwamen te liggen, werd het glauconiet geoxideerd tot limoniet, dat de korrels aan elkaar kitte tot harde en moeilijk erodeerbare ijzerzandsteen. De depressies tussen de zandbanken bleven echter onder het waterpeil liggen, en konden verder geërodeerd worden. Het gevolg hiervan was dat de ijzerzandsteenbanken als heuvels in het landschap bleven uitsteken⁶.

QUARTAIRGEOLOGIE

Het quartair, meer bepaald het pleistoceen, is een periode waarin koude invloeden duidelijk hun stempel hebben gedrukt op de afzettingen. Het pleistoceen begon ongeveer 2,6 miljoen jaar geleden.

Op de quartair geologische kaart op schaal 1/200.000 stellen we vast dat de tertiaire laag afgedekt werd door afzettingen van profieltype 1 (Figuur 11). Het zijn quartaire hellingsafzettingen (HQ) en/of eolische afzettingen (ELPw) uit het weichseliaan en het vroeg-holoceen:

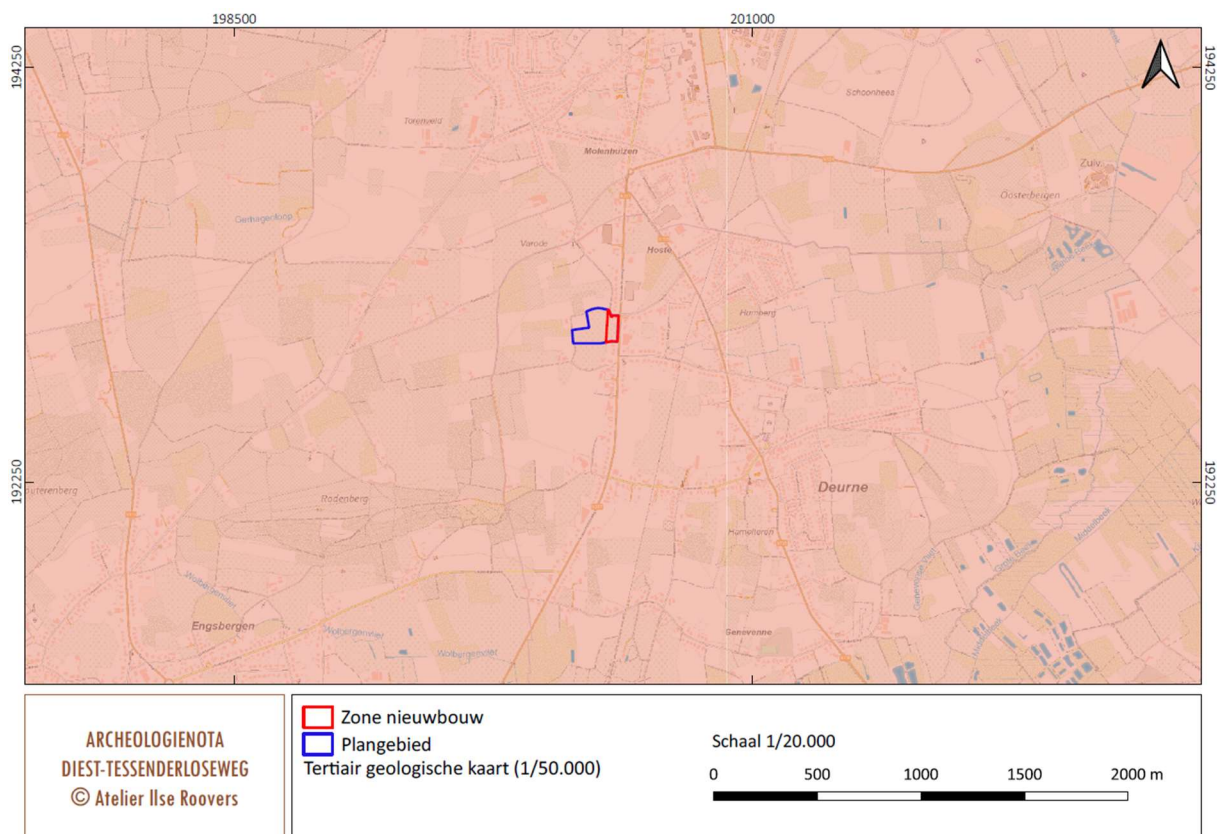
- **HQ** zijn hellingsafzettingen of afspoelingssedimenten die onder optimale omstandigheden van plots intense wateraanvoer als gevolg van de ondoordringbaarheid van de grond door verzadiging, uitdroging of vries en dooi ontstaan.
- **ELPw** zijn eolische- of windafzettingen van zand tot silt uit het weichseliaan, de laatste ijstijd (116.000 tot 11.700 jaar geleden, dit is de laatste fase van het pleistoceen) en ook uit het vroeg-holoceen, ca. 11.700 tot 10.600 jaar geleden. In deze periode heerste er in Noordwest-Europa een poolklimaat. Het landschap bestond uit toendravegetatie. Door de schaarse begroeiing was de bodem blootgesteld aan winderosie. Op deze wijze werd veel bodemmateriaal door de wind verplaatst en elders weer afgezet. De afzettingen uit het weichseliaan zijn dekzanden en/of stuifzanden. De holocene afzettingen zijn stuifzanden. De laatste 10.000 jaar, dit is het holoceen, steeg de temperatuur geleidelijk aan en begon er zich een dicht vegetatiedek te ontwikkelen. Hierdoor konden zich bodems ontwikkelen op de dekzanden. Het plangebied bevindt zich in een zone waar de afzettingen zijn samengesteld uit zand, lemig zand en zandleem. De dekzandafzettingen zijn meestal minder dan 1m dik en hebben een typisch gele kleur⁷.

⁴ MATTHIJS 1999, p. 34.

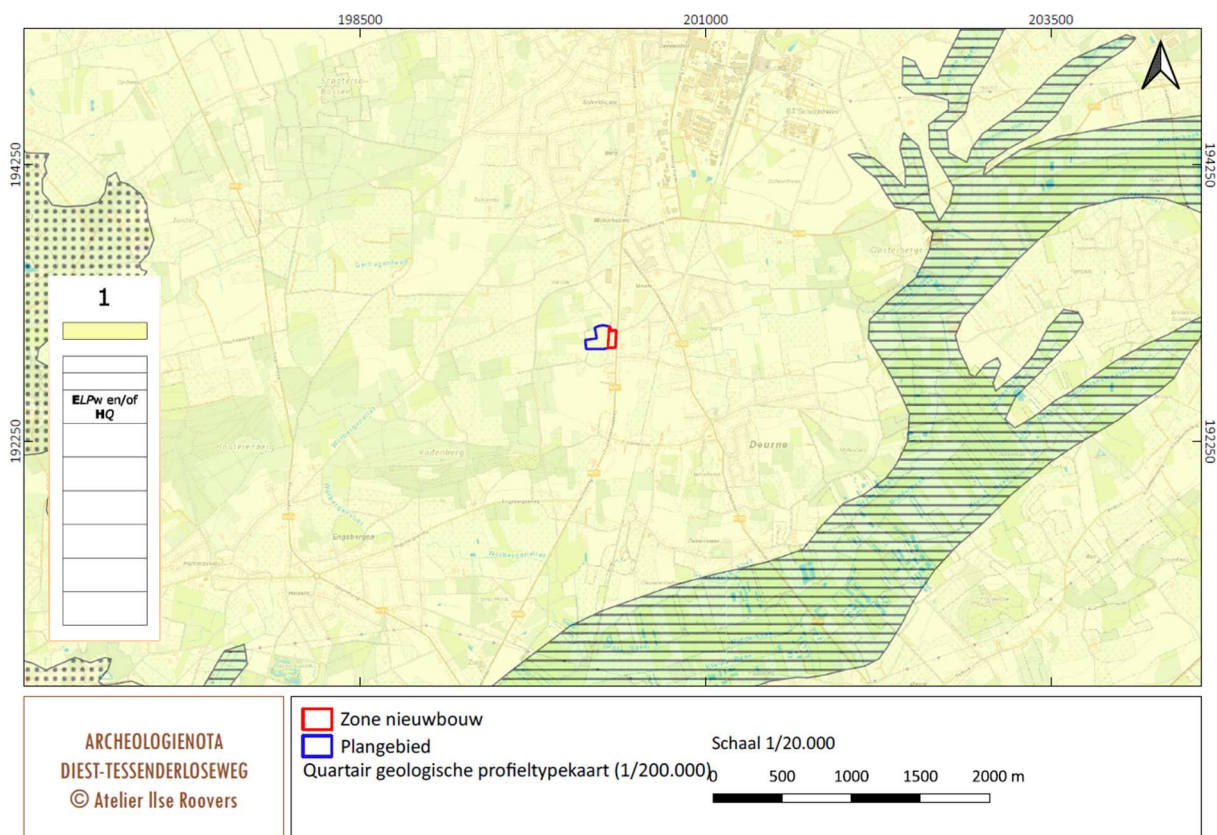
⁵ MATTHIJS 1999, p. 34.

⁶ Zie <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135002>

⁷ GOOLAERTS S. & BEERTEN K., 2006, p. 10.

Figuur 10: Plangebied op de tertiairgeologische kaart op schaal 1/50.000 (bron: dov.vlaanderen)

Figuur 11: Plangebied op de quartairgeologische op schaal 1/50.000 (bron: dov.vlaanderen).

BODEMKUNDE

In het plangebied zijn de volgende bodemtypes gekarteerd (Figuur 12):

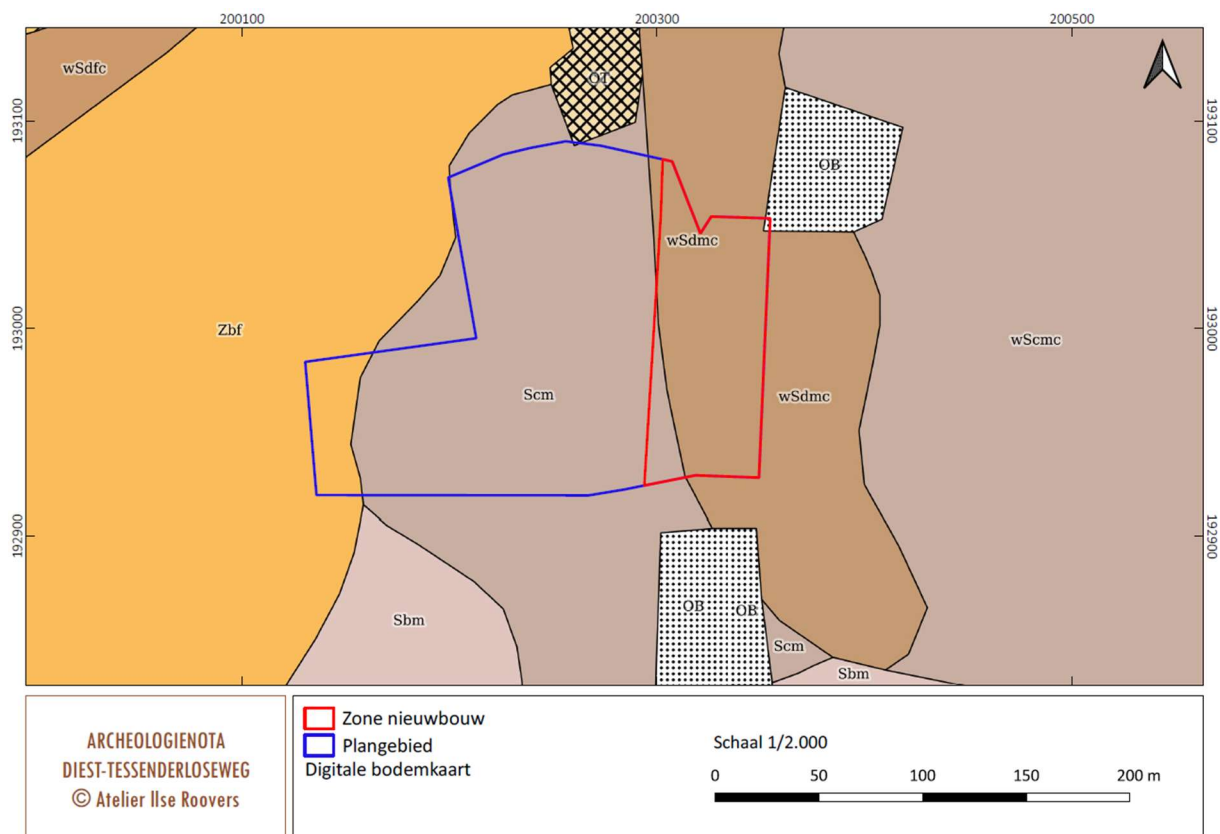
Scm: matig droge lemige zandbodem met diepe antropogene humus A horizont

Deze bodem is een matig droge **plaggengrond** met hoge voorjaarswaterstand. Het overtollige water moet in het voorjaar afgeleid worden door middel van greppels. De humeuze bovengrond rust meestal op een verbrokkelde Podzol B-horizont of gaat onmiddellijk over op een zandsubstraat. De waterhuishouding is goed in de winter, echter droogtegevoelig in de nazomer.

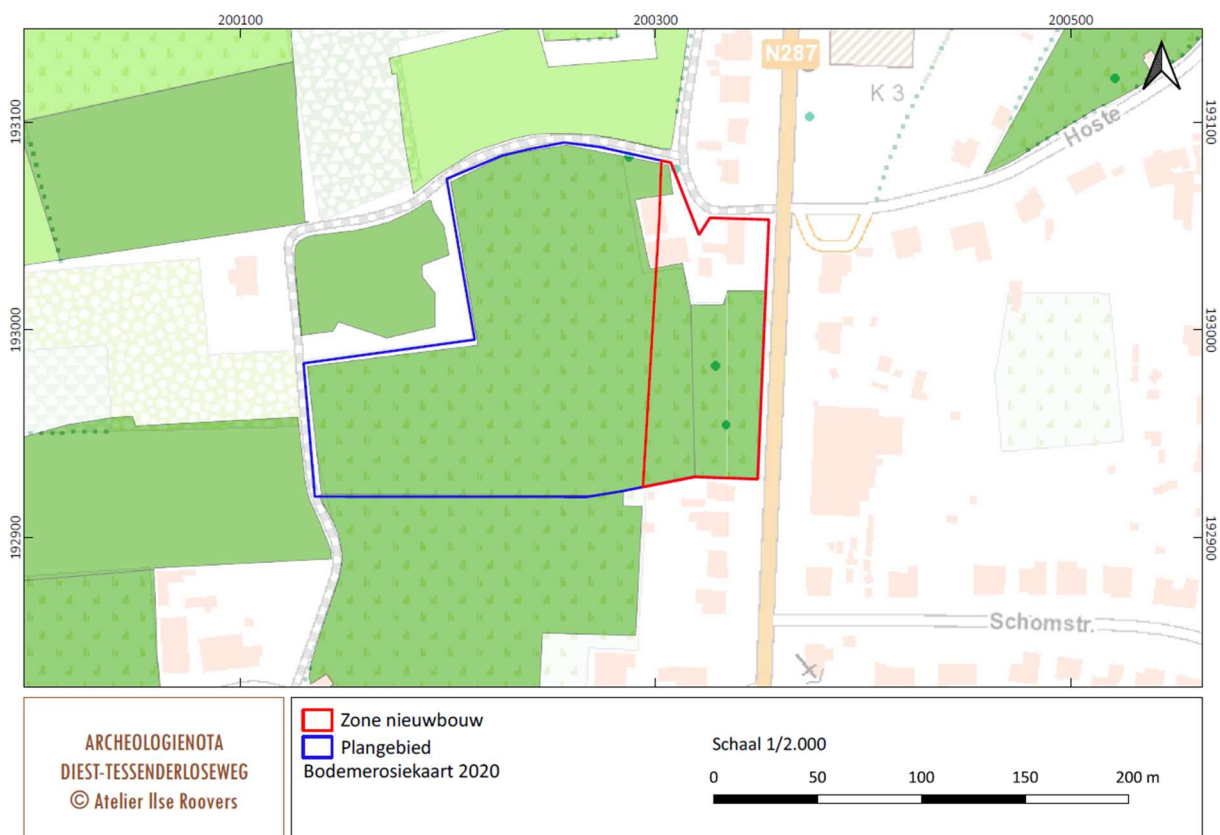
Plaggenbodems onstonden vanaf de middeleeuwen op arme zandgronden door het verrijken van de akkers met een mengsel van mest uit de stal en plaggen uit de heide. Hierdoor verhoogde de akker geleidelijk. De afdekkende pakketten die zo ontstaan, zorgen ervoor dat archeologische sporen goed bewaard blijven aangezien ze door de ophoging buiten het bereik blijven van de ploeg.

De bodemerosie van dit terrein is verwaarloosbaar waardoor de kans relatief laag is op het aantreffen van microdepressies (Figuur 13). Het bodemgebruiksbestand van de opname 2001 toont bebouwing voor het westelijke deel (weiland) en deels weiland/bebouwde oppervlakte (geel-rood) voor de oostelijke zone. De kaart wordt niet opgenomen in dit rapport vanwege de slechte kwaliteit van het GIS-bestand.

We besluiten dat het plangebied Diest-Tessenderloseweg zich situeert in het Demerland, op de grens van de Zuiderkemp en het Noordelijk Hageland. Het terrein ligt in een lager gelegen zone met in de omgeving verschillende Diestiaan getuigenheuvels. Het terrein kent een vlak hoogteverloop tussen 25.81 en 26.50 m + TAW en helt lichtjes af naar het zuidoosten, waar de Gorevliet ontspringt. Dit terrein is niet overstromingsgevoelig. Het gekarteerde is Scm. Het is een matig droge zandbodem. Vanwege de profielontwikkeling is een plaggenbodem archeologisch interessant omdat de humuslaag is opgehoogd door de mens om de akker te verrijken. De kans op bewaring van archeologische vindplaatsen onder deze antropogene humuslaag is groot omdat de begraven bodem buiten het bereik blijft van de ploeg.

Figuur 12: Plangebied op de digitale bodemkaart op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

Figuur 13: Plangebied op de potentiële bodemerosiekaart 2020 op schaal 1/2.000. Lichtgroen = zeer laag, groen = verwaarloosbaar erosiegevoelig, wit = geen info (bron: geopunt)

3.2 Archeologische context

Het plangebied ligt niet in een vastgestelde of afgebakende archeologische zone of een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Volgens de Centraal Archeologische Inventaris zijn er op het terrein Diest-Tessenderloseweg geen vondsten geregistreerd. In een straal van 1.5 km rond het plangebied zijn alle vondstregistraties bestudeerd.

VONDSTREGISTRATIES

- **CAI ID 52252: Tessenderlo⁸**
Vondstmelding van lithisch materiaal gelijkaardig aan CAI ID 52254, voornamelijk grote afslagen. Neolithicum. Losse vondsten.
- **CAI ID 52254 : Tessenderlo⁹**
Vondstmelding van lithisch materiaal, voornamelijk grote afslagen. Neolithicum. Losse vondsten.
- **CAI ID 220341: Diest (Deurne) - Engsbergseweg¹⁰**
Vondstmelding van 29 ex. lithisch materiaal. Steentijd, geen specificering. Losse vondsten.
- **CAI ID 52288: Diest (Deurne) - Rodenberg¹¹**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 1 sterk verweerde afslag. Steentijd, paleolithicum. Losse vondst.
- **CAI ID 52290: Diest (Deurne) - Rodenberg¹²**
Vondstmelding van lithisch materiaal. Enkele afslagen. Steentijd. Losse vondsten.
- **CAI ID 52263: Tessenderlo¹³**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 1 afslag. Steentijd, geen specificering. Losse vondst.
- **CAI ID 52247: Tessenderlo – Berg Torenveld¹⁴**
Vondstmelding van lithisch materiaal. 2 afslagen. Steentijd, neolithicum. Losse vondst.
- **CAI ID 52282: Tessenderlo – Boshuis¹⁵**
Vondstmelding van post-middeleeuws aardewerk.
- **CAI ID 217672: Tessenderlo - Schoonhees¹⁶**
Vondstmelding van een Duitse munt. Einde 18de eeuw.
- **CAI ID 220305: Tessenderlo – Schoonhees¹⁷**
Vondstmelding van drie munten. Eén munt is vermoedelijk 17de - 18de eeuws, de twee andere zijn 18de eeuwse munten van het prinsbisdom Luik.
- **CAI ID 224344: Tessenderlo - Diesterstraat¹⁸**
Vondst van roodbakend geglazuurd aardewerk, post middeleeuws. Afkomstig van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in 2018 (= ID 7164).

⁸ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52252> Geraadpleegd op 26-11-2020

⁹ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52254> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁰ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220341> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹¹ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52290> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹² <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52288> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹³ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52263> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁴ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52247> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁵ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/52282> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁶ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217672> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁷ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220305> Geraadpleegd op 26-11-2020

¹⁸ Dupont L. 2018. <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164>

ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKEN

- **ID 1635 en 2478: Bureauonderzoek Tessenderlo-Diesterstraat in 2017¹⁹**
Vervolgonderzoek d.m.v. proefsleuven geadviseerd. Er is nog geen eindverslag gepubliceerd.
- **ID 15095: Bureauonderzoek Tessenderlo-Diesterstraat in 2020²⁰**
Vervolgonderzoek d.m.v. een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Er is nog geen eindverslag gepubliceerd.
- **ID 7164: Bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek Tessenderlo – Diesterstraat in 2018²¹**
Het proefsleuven heeft geen archeologische sporen opgeleverd. Vondst van enkele fragmenten roodbakkerend geglazuurd aardewerk die in de post-middeleeuwse periode worden gedateerd (= vondsten zijn geregistreerd als **CAI ID 244344**)

ERFGOEDONDERZOEKEN

- **ID 150751: Diest (Deurne) - Gorenstraat²²**
Deurne-, Goren- of Oosterbergenschans. Studie op basis van historische kaarten en erfgoedonderzoek. Deze vroeg 17de eeuwse schans is nog waar te nemen in het landschap onder de vorm van een licht bolvormig, rechthoekig weiland, omstreeks 1605.
- **ID 220341: Diest (Deurne) - J. Vanzeerstraat²³**
18de eeuwse kapel. Studie op basis van historische kaarten Ferrariskaart 1777 is terminus ante quem.

We besluiten dat er op het terrein Diest-Tessenderloseweg geen archeologische vondsten zijn vermeld in de CAI-databank. In een straal van 1.5km rond het plangebied bestudeerden we alle **vondstregistraties**. Op zeven locaties is lithisch materiaal aangetroffen wat het bewijs vormt dat de prehistorische jager-verzamelaar de omgeving bezocht. Het zijn losse vondsten. In de meeste gevallen betreft het één tot enkele vondsten van lithisch materiaal per locatie. Op één locatie werd een concentratie van 29 ex. lithisch materiaal aangetroffen. De vondst van één afslag wordt in het paleolithicum geplaatst, zonder bijkomende detaillering in de datering. Op drie locaties wordt het materiaal geplaatst in het neolithicum. De overige steentijdlocaties zijn niet nader gedateerd. De overige vondsten betreft aardewerk en munten en post-middeleeuws, 17de en 18de eeuws. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen werden in deze zone rond het plangebied niet aangetroffen.

De **erfgoedonderzoeken** in de omgeving wijzen op de aanwezigheid van een 17de eeuwse schans en een 18de eeuwse kapel. Tussen 2017 en 2020 zijn drie **archeologische bureaustudies** uitgevoerd. In twee gevallen werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. In de derde bureaustudie werd een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Een **proefsleuvenonderzoek** is thans voltooid en leverde, naast enkele vondsten van roodbakkerend geglazuurd aardewerk dat niet nader gedateerd wordt, geen archeologische sporen op.

Op de onderstaande kaart duiden we de vindplaatsen aan op het Digitale Hoogtemodel. We stellen vast dat ze voornamelijk in de hogergelegen zones in het landschap te situeren zijn.

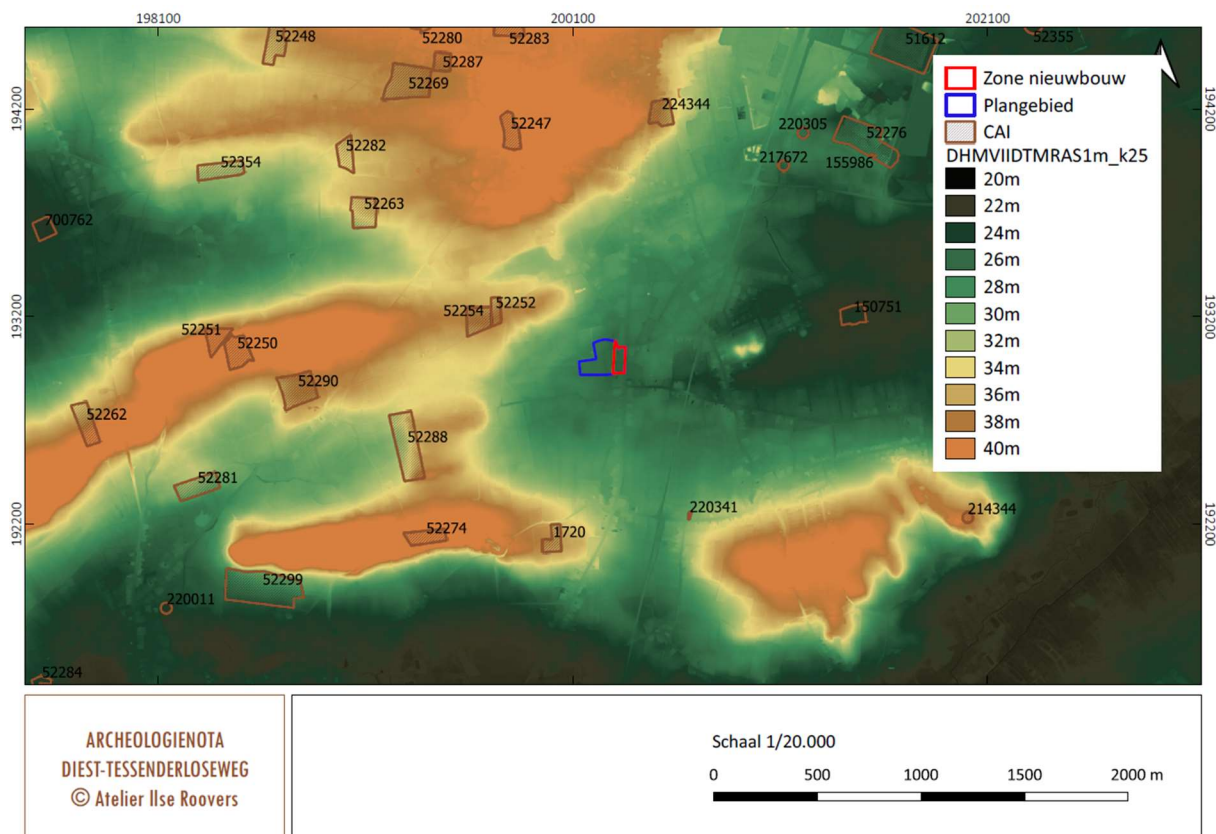
¹⁹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1635> = DE RAYMAEKER A. e.a. 2017.

²⁰ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/15095> = VERRIJKT J. 2020.

²¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164> = DUPONT L. 2018

²² <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150751> Geraadpleegd op 26-11-2020

²³ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220341> Geraadpleegd op 26-11-2020

Figuur 14: Aanduiding van archeologische vindplaatsen en bureaustudies in de omgeving. Op schaal 1/20.000 (bron: CAI, geopunt)

3.3 Historische context

3.3.1 Toponymie

Hoste

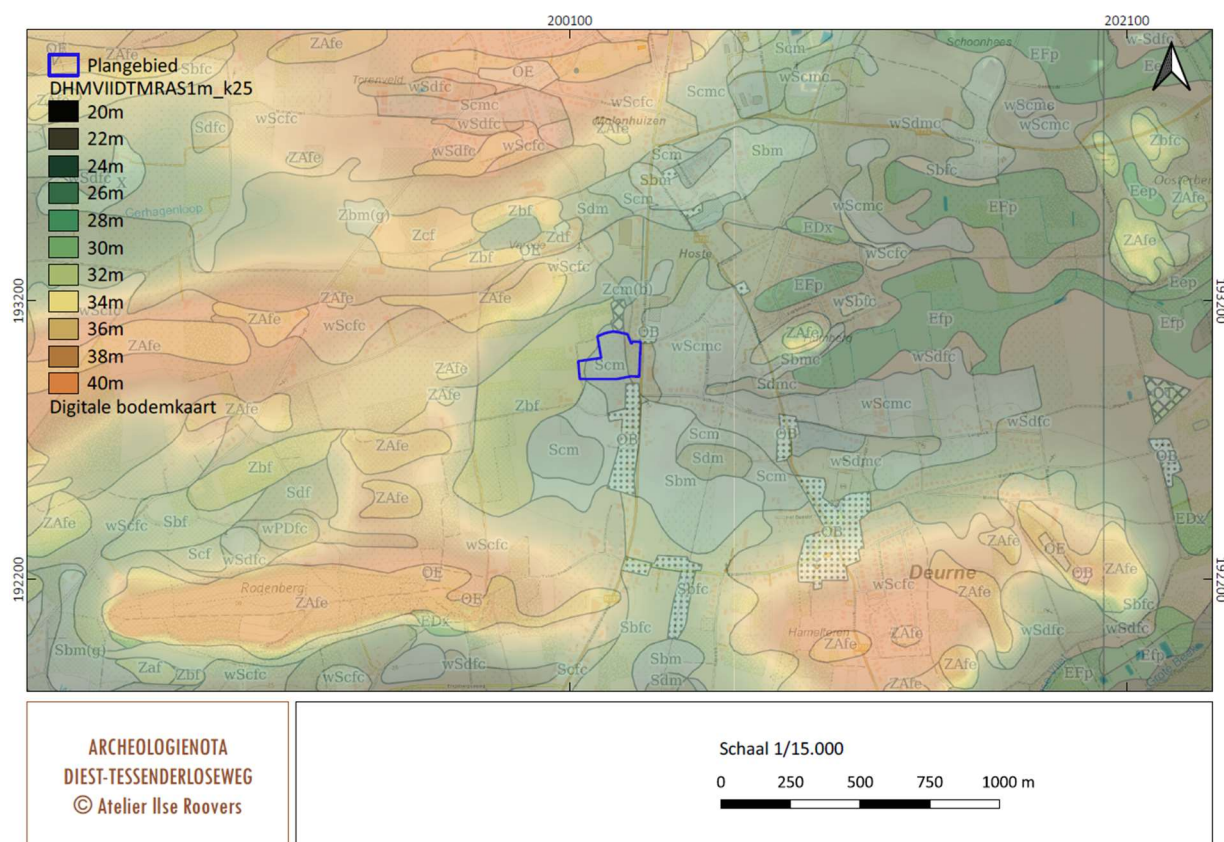
- Voor het eerst vermeld als *Hoste Hameau* (gehucht) op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840.
- Het toponiem staat op alle latere kaarten.

Of Hoste een indicatief toponiem is, hebben we niet kunnen achterhalen.

Toponiemen eindigend op -bergen

- Vanaf ca. 1846-1854 en op alle latere kaarten: **Humberg, Oosterbergen, Roodenberg** (Figuur 15a)
- Vanaf NGI 1904: waterloop die verwijst naar **Wolfsbergen**
- Vanaf NGI 1969: **Molenberg**
- Huidige topografische kaart: **Keibergstraat, Engsbergseweg**

Dit zijn indicatieve toponiemen. Als we de topografische kaart op de digitale bodemkaart projecteren, zien we dat de toponiemen samenvallen met de Diestiaan getuigenheuvels. Prof. dr. P.M. Vermeersch analyseerde de locaties van de steentijd vindplaatsen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum in deze regio. Hij stelt vast dat de sites gelegen zijn op de steile uitlopers van deze Diestiaan getuigenheuvels. Het betreft in bijna alle gevallen **ZAfe bodems**²⁴ (38 van de 44 vindplaatsen bevinden zich op ZAfe bodem). ZAfe bodems zijn zeer droge tot matig natte zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont en met stenige fase op geelachtig of groenachtig stenig materiaal (Figuur 15).

Figuur 15: Situering van de indicatieve toponiemen -bergen op het DHM, schaal 1/15.000 (bron: geopunt)

²⁴ VERMEERSCH P.-M. 1976, p. 237-239.

3.3.2 Historische bronnen over Diest

De historische bronnen over Diest gaan terug tot het begin van de 13de eeuw. In die periode was Diest een bloeiende handelsplaats en verkreeg stadsrechten van de Hertog van Brabant en Neder-Lotharingen Hendrik I (1165-1235). In de 14de en 15de eeuw was Diest een welvarende stad met drukbezochte markten en vooral door de lakennijverheid en -handel. Het Diestse laken was op bijna alle grote West-Europese markten te koop. Op het einde van de 15de eeuw kwam Diest onder het gezag van het huis van Nassau door een ruil van heerlijkheden en gewesten²⁵. Door haar ligging bij de Demer, op de grens van het hertogdom Brabant en het prinsbisdom Luik en de connecties met Oranje-Nassau werd de stad vaak belegerd, geplunderd en verwoest. Tussen 1701 en 1705 kwam Diest onder Frans en Spaans bestuur en tussen 1713 en 1790 onder Oostenrijks bestuur. Diest bleef tot aan de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden bij Frankrijk op het einde van de 18de eeuw, omzeggens onafgebroken deel uit maken van het huis Oranje-Nassau²⁶. Heden ten dage voert koning Willem-Alexander der Nederlanden nog steeds de adellijke titel *Baron van Diest*.

3.3.4 Cartografische bronnen

Voor we de kaarten in detail bespreken, vermelden we dat op de georeferentie van de historische kaarten een foutmarge zit. Voor de oudste kaarten kunnen we de ligging van gebouwen en wegen niet exact afleiden maar wel bij benadering inschatten, en dit voornamelijk op basis van jongere kaarten.

Op de **Fricx kaart** van 1744 (Figuur 16) wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van *Tessenderloo* en *Heult*. Deurne wordt aangeduid als *Orne*. Ook het gehucht *Host* staat vermeld op deze kaart. Het plangebied is aangeduid op het einde van een weg, waarbij ten noorden en ten zuiden een fort is ingetekend. De kaart biedt geen rechtstreekse informatie over het terrein maar geeft een beeld van de regio in de vroege 18de eeuw. Deurne bevindt zich in een gebied waarin vooral bos maar ook heide afwisselend voorkomen en waar veel forten/versterkingen aanwezig zijn. De regio is ontsloten door verschillende wegen .

Op de **kaart van Ferraris** van 1777 is de directe omgeving in cultuur gebracht door weide- en akkerlanden, omzoomd met bomenrijen. We zien verschillende wegen waarlangs bewoning is ontwikkeld. Binnen het plangebied bevindt zich een weide- of akkerland, een weg en nabij de zuidelijke grens een huis. Het nummer het nummer 92 dat genoteerd staat bij het gebouw, verwijst naar de parochie, gehucht of dorp waartoe deze behoorden. Het nummer komt in heel Deurne voor. Ook in de noordwestelijke zone wordt een gebouw gesitueerd (Figuur 17).

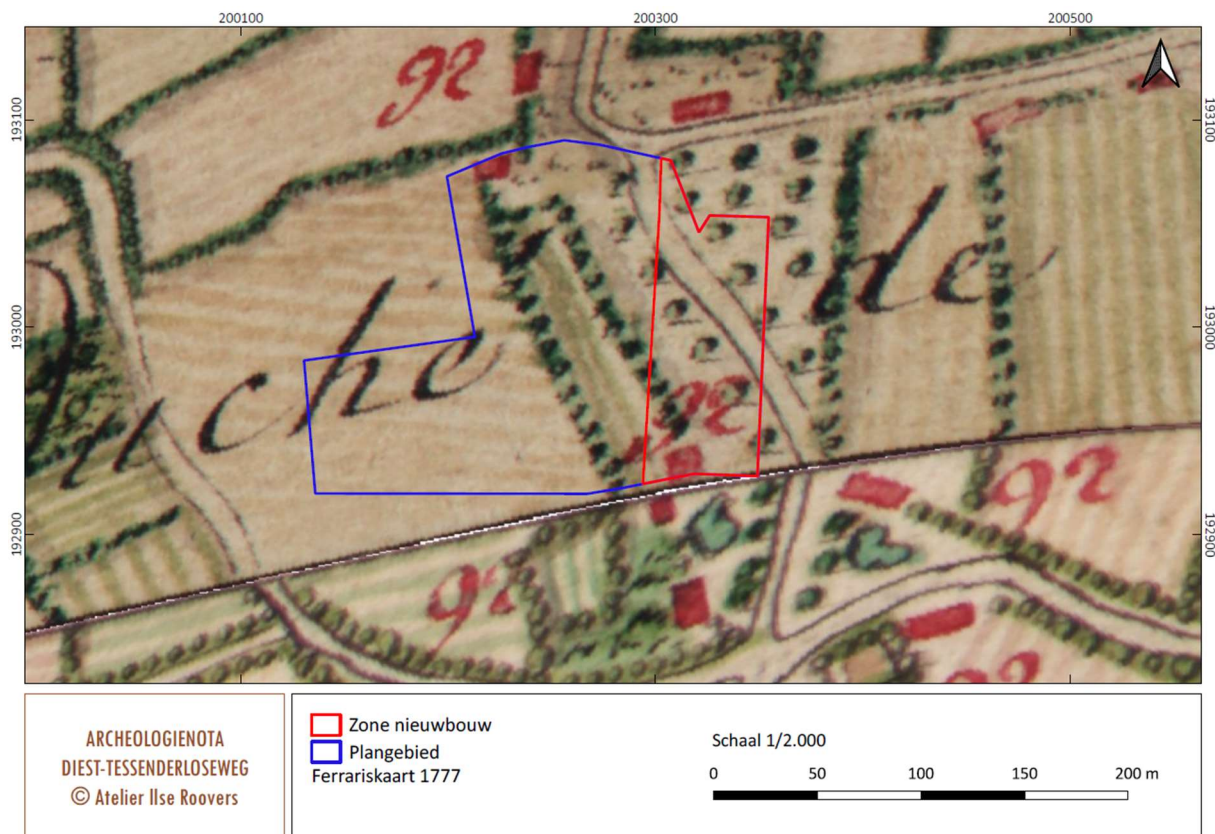
Op de mid-19de eeuwse kaarten, met name de **Atlas der Buurtwegen** van ca. 1840 en de **Vandermaelen kaart** van 1846-1854 is de situatie dezelfde. In de noordelijke zone zien we drie gebouwen ten westen van de weg. In de zuidelijke zone is bewoning aanwezig buiten de huidige perceelsgrenzen. De omgeving wordt aangeduid met *hameau* (= gehucht) Hoste (Figuur 18)(Figuur 19).

²⁵ <https://historiek.net/diest-de-vlaamse-oranjestad/10510/> . De ruil werd afgesloten tussen Hertog Willem IV van Gullik (1455-1511) en Engelbrecht II (1451-1504), drager van het 'Gulden Vlies' en onder meer Graaf van Nassau en Heer van Breda de stad Diest onder het gezag van het Huis van Nassau.

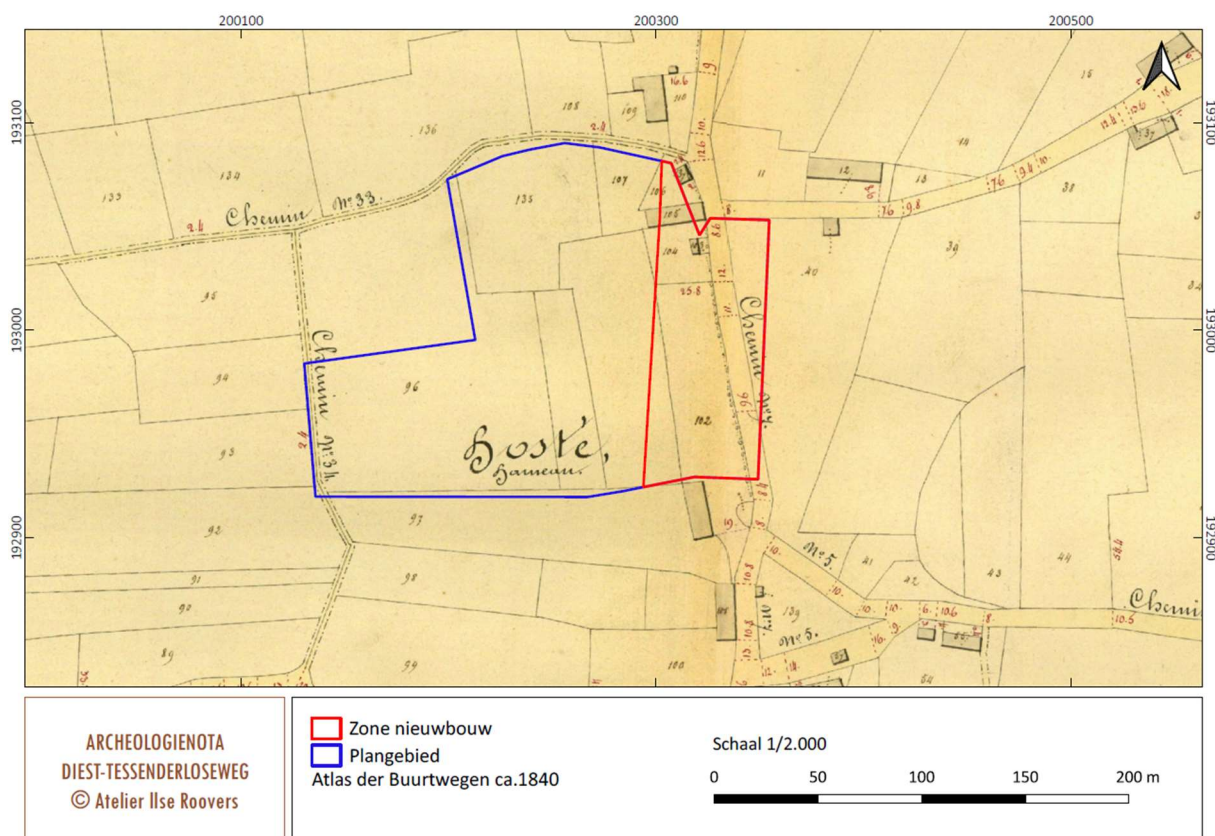
²⁶ <https://historiek.net/diest-de-vlaamse-oranjestad/10510/>

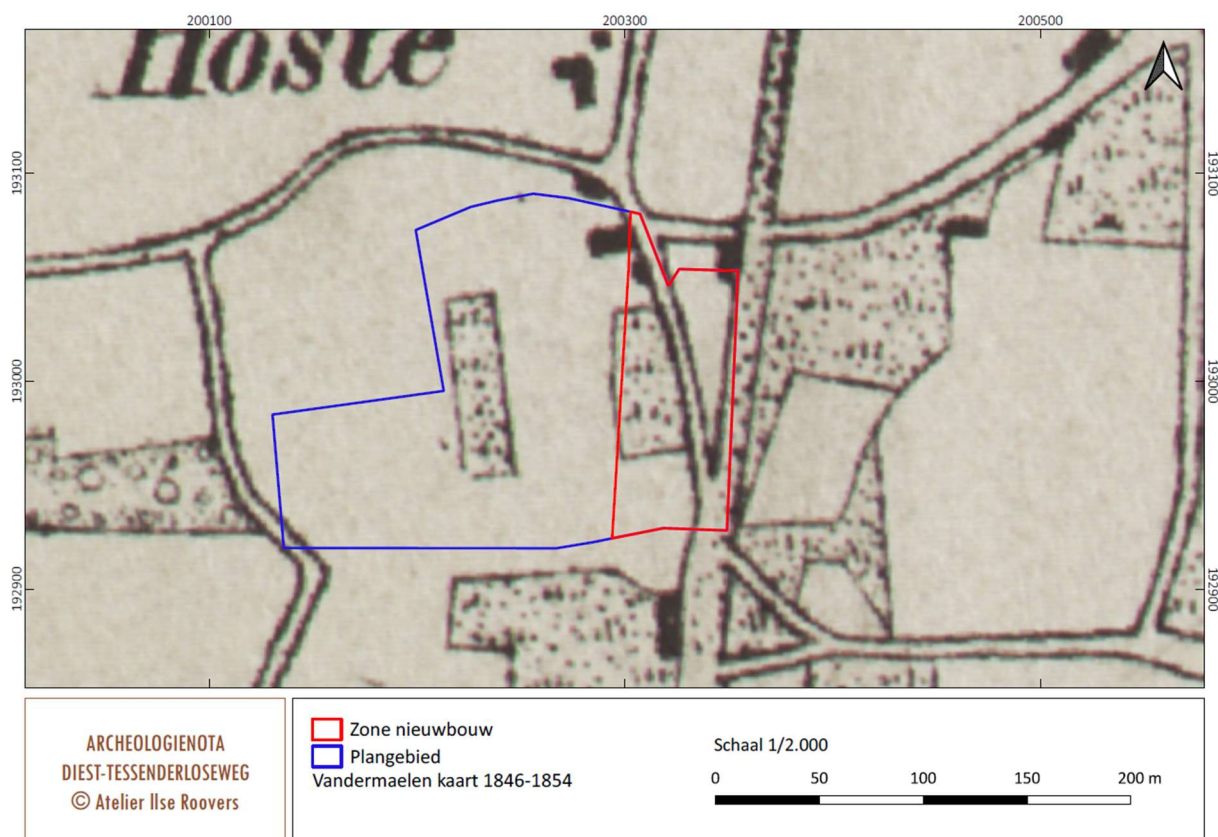
Figuur 16: Plangebied op de Fricx kaart ca. 1744, aangemaakt op schaal 1/20.000 (bron: geopunt)

Figuur 17: Plangebied op de Ferrariskaart van 1777, aangemaakt op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

Figuur 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840 op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

Figuur 19: Plangebied op de Vandermaelen kaart 1846-1854 op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

3.3.3 Topografische kaarten NGI en luchtfotografie

HISTORISCHE TOPOGRAFISCHE KAARTEN VAN HET NGI

We bekeken de historische topografische kaarten van het NGI van 1873, 1904, 1939, 1969 en 1981. Tot 1939 zijn er twee gebouwen aanwezig in de noordelijke zone. De bebouwing in de zuidelijke zone valt buiten de huidige perceelsgrenzen. We illustreren aan de hand van de NGI kaart van 1939 (Figuur 20). Tussen 1939 en 1981 wordt het woonerf uitgebreid met twee of mogelijk drie gebouwen (Figuur 21). Op de latere kaarten bestaat het woonerf uit een hoeve en drie of vier bijgebouwen (Figuur 22).

LUCHTFOTO'S

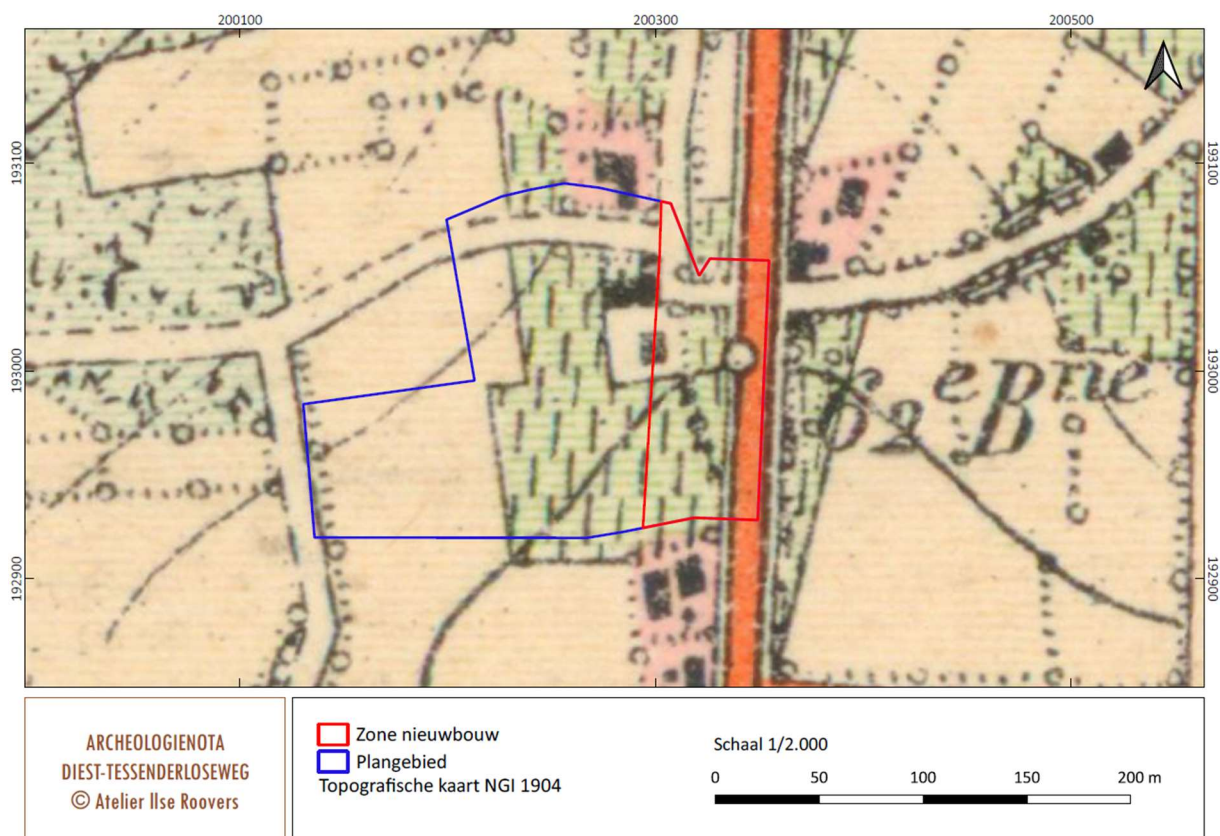
We bekeken de luchtfoto's vanaf 1971. Zowel de grootschalige als de kleinschalige bestanden zijn geraadpleegd²⁷.

Luchtfoto 1971	Er staat een bomenrij in de centrale en zuidelijke zone van het plangebied, over de volledige lengte van het weiland, langsheen de greppel. De huidige koeienstal (Figuur 5b op pagina 12 - nummer 3) is nog niet gebouwd. Er staat een kleiner gebouw achter de hoeve, tussen de achterbouw en de huidige koeienstal (Figuur 23).
Reeks 1979-1990	Het kleinere gebouw achter de hoeve is gesloopt. De huidige koeienstal (Figuur 5b op pagina 12 - nummer 3) is nu gebouwd. Het gebouw staat meer naar het westen ten opzichte van het kleinere gebouw dat te zien is op de luchtfoto van 1971 en dat werd gesloopt. Van de bomenrij zijn aan de noord- en zuidgrens van het weiland bomen gekapt (Figuur 24).
Reeks 2000-2003	Van de bomenrij resten nog vijf bomen. We zien verder geen wijzigingen in bouw of sloop op het woonerf (Figuur 25).

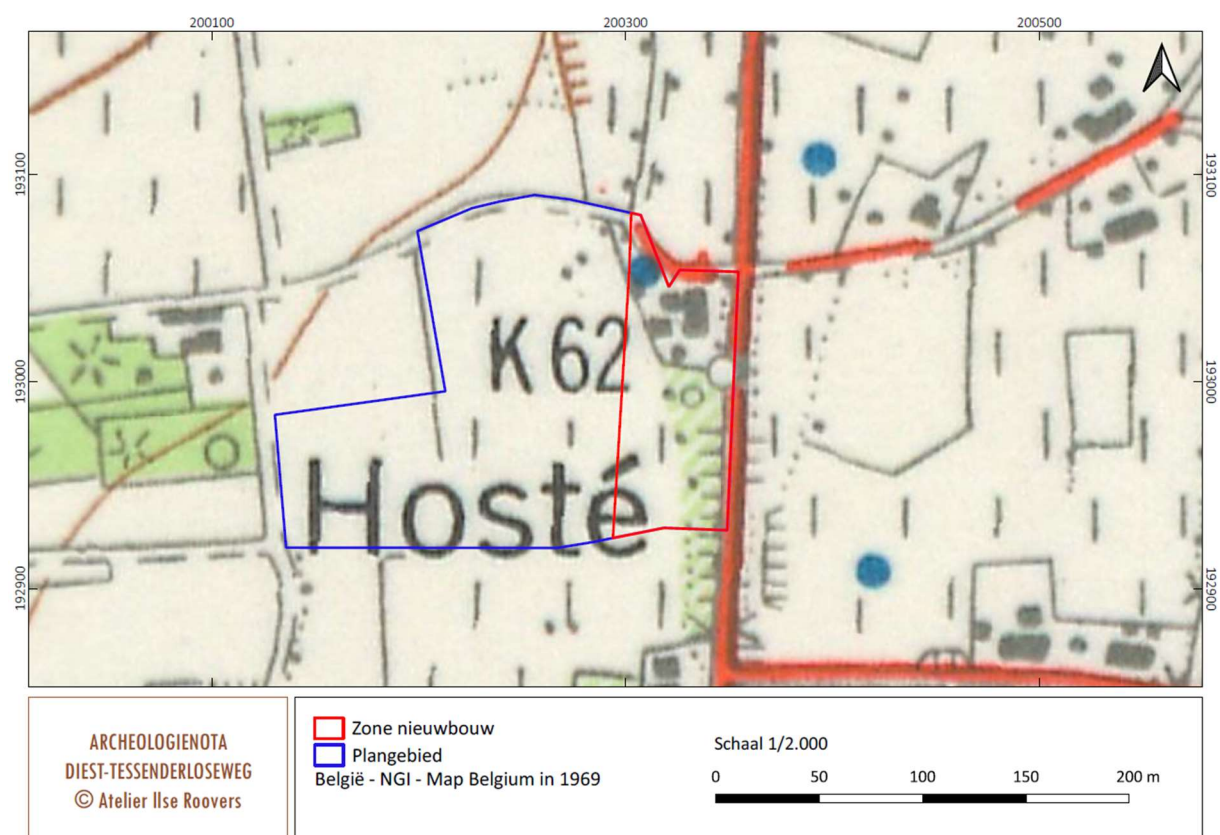
De studie van de historische context levert de volgende inzichten op:

- In de omgeving van het plangebied zijn verschillende toponiemen aanwezig die eindigen op *-bergen*. Dit zijn indicatieve toponiemen. Op de toppen van deze heuvels werd lithisch materiaal aangetroffen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum. Prof. dr. P.M. Vermeersch stelde vast dat deze vindplaatsen zich op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels bevinden. Het betreft in bijna alle gevallen ZAFe bodems.
- Het plangebied is vanaf het einde van de 18de eeuw in cultuur gebracht als akker of wei. In de noordelijke zone van het terrein ontwikkelde zich een woonerf in het midden of het einde van de 18de eeuw. Tussen 1939 en 1990 kende het erf een historiek van bouw en sloop. We zien een uitbreiding van twee naar vier of vijf gebouwen, en de sloop van één gebouw. De huidige hoeve met bijgebouwen is niet meer gewijzigd sinds het derde kwart van de 20ste eeuw. Over de volle lengte van het weiland was er in de jaren 1970 een bomenrij aanwezig langsheen de greppel. Van die rij resten er nu nog twee eiken. In de buurt van de zuidgrens van het perceel ontwikkelde zich een woonerf van het einde van de 18de eeuw tot heden, maar deze structuren zijn meer zuidelijk, buiten het plangebied, te situeren.
- De 20ste eeuwse uitbreiding en sloop van gebouwen op het woonerf hebben ongetwijfeld voor verstoring van de bodem gezorgd. De mate van de verstoring wordt bepaald en beschreven onder het volgende punt 3.4 Terreinverkenning en controleboringen.

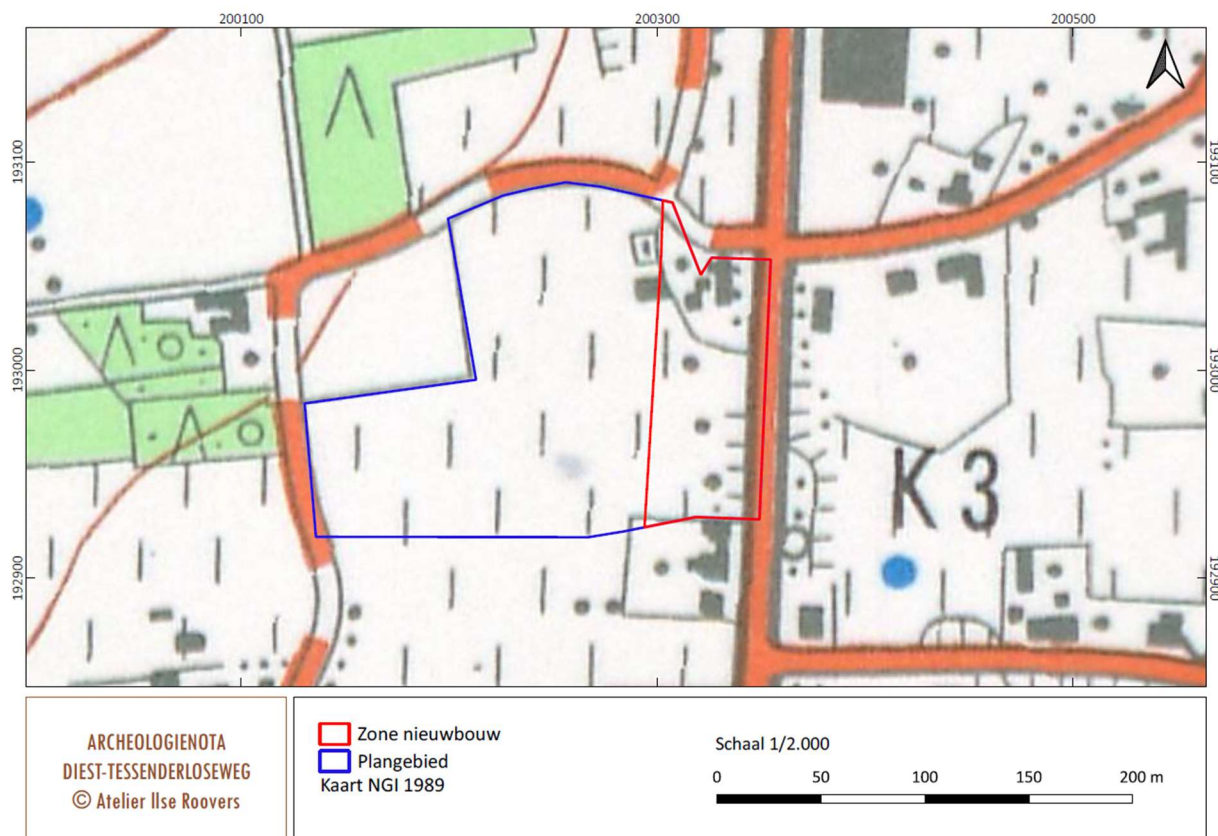
²⁷ De reeksen van 1971, 1969-179, 2000-2003, 2005-2007, 2008-2011, 2013-2015 en de meeste recente luchtfoto's van 2016 tot heden.

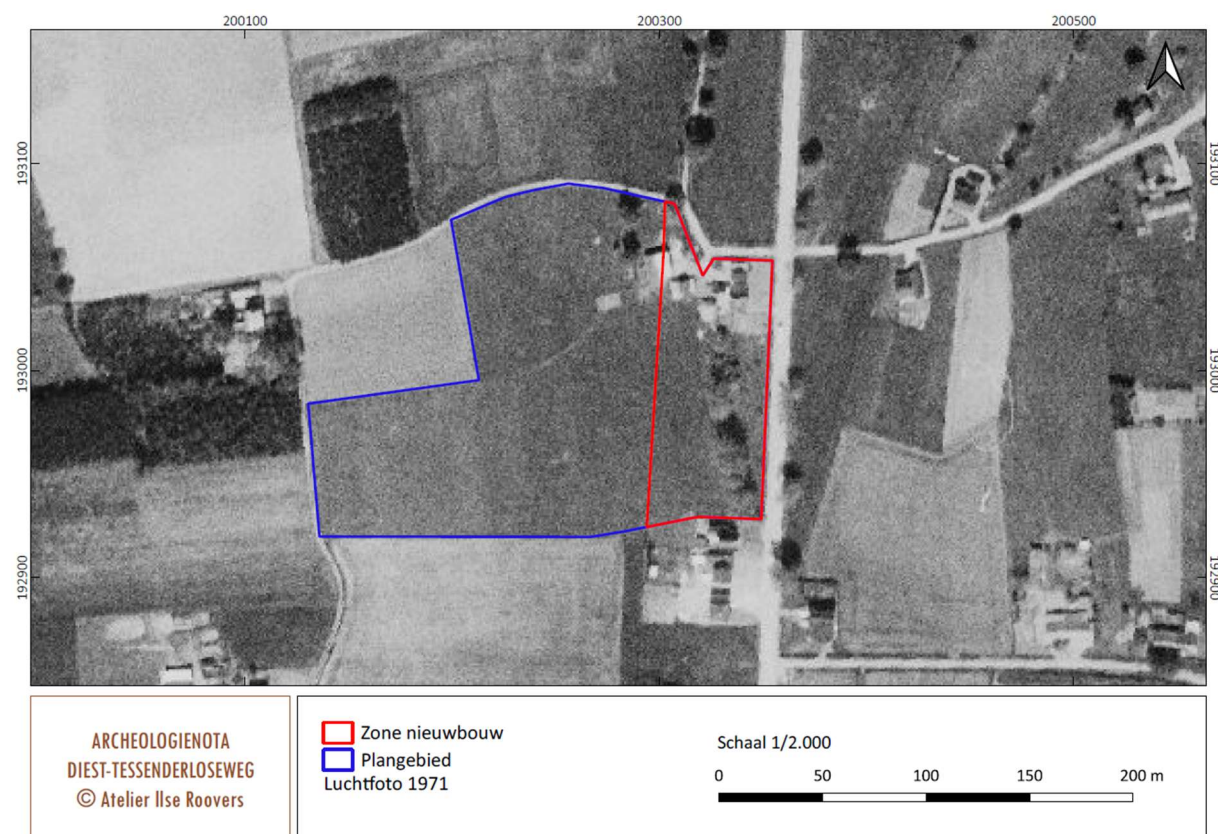
Figuur 20: Plangebied op de topografische kaart NGI 1904 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)

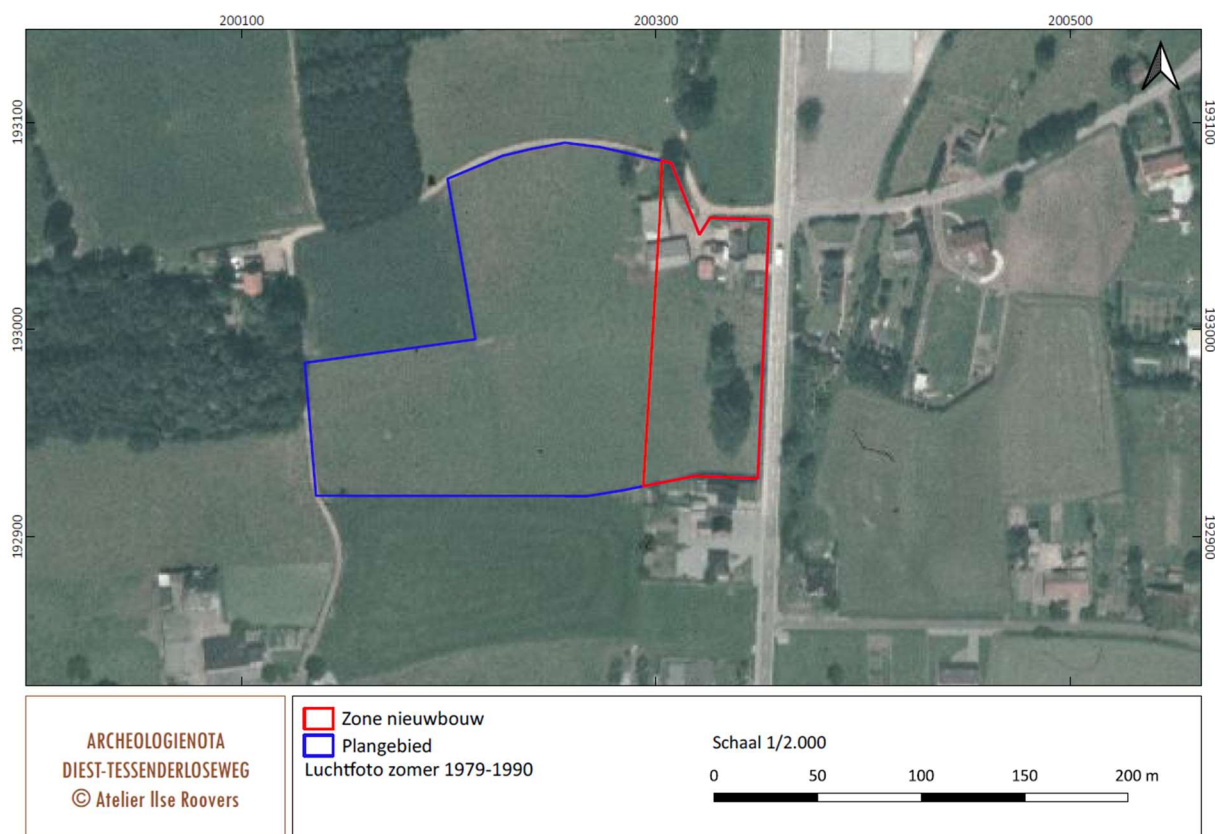
Figuur 21: Plangebied op de topografische kaart NGI 1969 op schaal 1/2.000. Uitbreiding van de bebouwing in de noordelijke zone van het terrein (bron: cartesius)

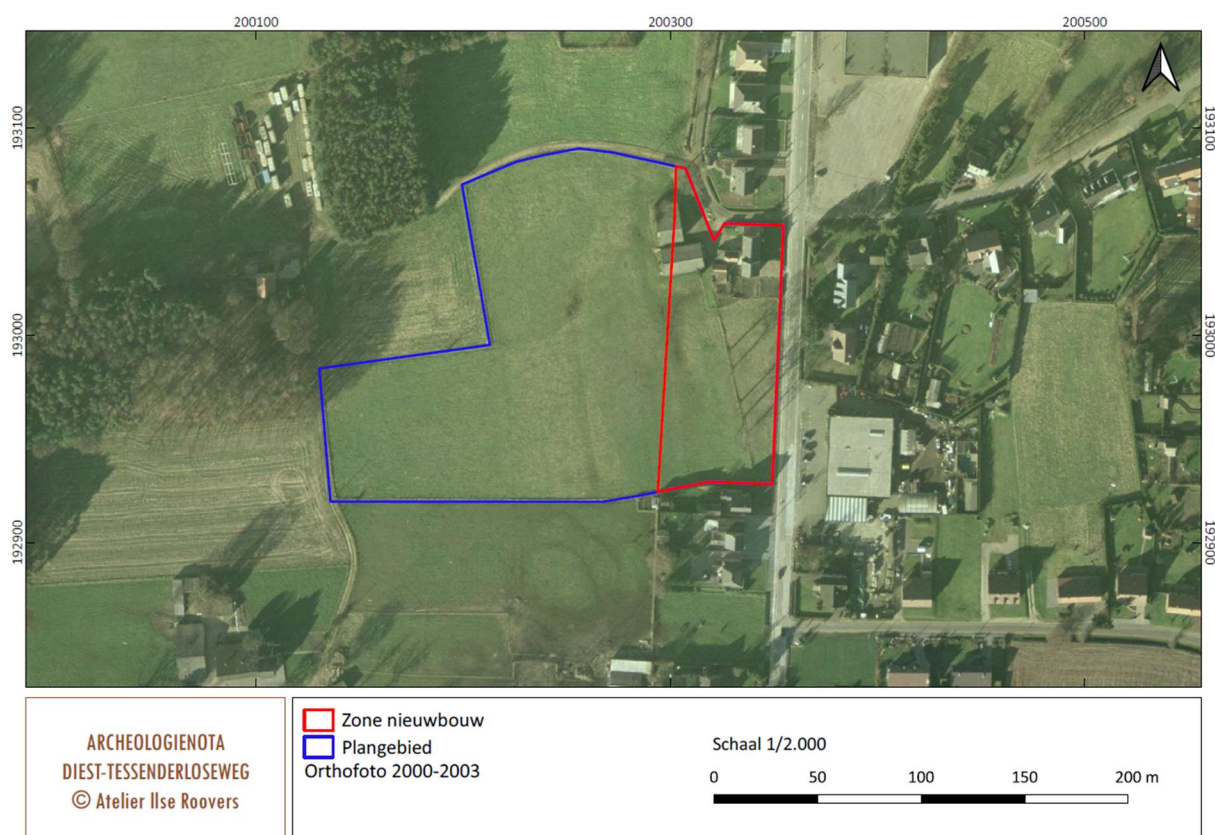
Figuur 22: Plangebied op de topografische kaart NGI 1989 op schaal 1/2.000. Bebouwing in de noordelijke zone van het terrein (bron: cartesius)

Figuur 23: Plangebied op de luchtfoto van 1971 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)

Figuur 24: Plangebied op de luchtfoto reeks 1979-1990 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)

Figuur 25: Plangebied op de luchtfoto reeks 2000-2003 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)

3.4 Terreinverkenning en controleboringen

Op 24 november jl. voerden we een terreinverkenning uit. Hierbij hebben we ook controleboringen geplaatst om de dikte van de bouwvoor en de diepte van eventuele verstoringen te bepalen conform de Code van Goede Praktijk²⁸. Deze controleboringen vervangen geen landschappelijk bodemonderzoek en het is niet de bedoeling om de volledige aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen via deze controleboringen. We hebben twee boringen uitgevoerd op het woonerf en vier op het wei- en akkerland (Figuur 26).

Boring	X EPSG 31370	Y EPSG 31370	Z m + TAW
1	200310.8	193048.4	25.87
2	200321.4	193035.1	25.58
3	200306.6	193003.9	25.51
4	200341.5	193003.4	25.64
5	200338.4	192967.4	25.60
6	200316.1	192952.1	25.52

Tabel 2: Plangebied Diest-Tessenderloseweg: boringen met Lambert 72 coördinaten

BORING 1

Foto 9: boring 1 op het woonerf

- Laag 1: 0-40cm Bruin zand vermengd met baksteenfragmenten, kiezels, grijze steenslag, wit grofkorrelig zand. Los en zeer droog.
- Laag 2: 40-100cm Bruin zand, baksteen- en cementfragmenten, kiezels en grijze steenslag, brokken geel zand. Los en droog.
- Laag 3: 100-130cm Mengeling van donkerbruin, los zand en groengeel, kleverig kleiig zand. Bevat een fragment serreglas op -110cm, baksteenfragmenten en grofkorrelig zand.

Het bodemprofiel is verstoord.

BORING 2:

Foto 10: boring 2 op het woonerf

- Laag 1: 0-20cm Bruin zand met wortels (Ao), los en zeer droog.
- Laag 2: 20-100cm Bruin zand, baksteenpartikels, wit grof zand, los en droog.
- Laag 3: 100-120cm Bruinzwart zand, losse fragmenten van groen kleverig en kleiig zand met roestlaagjes, fragment serreglas op -110cm, plastic op -115cm, los en droog
- Laag 4: 120-130cm Groengeel zand met fragmenten van groene kleverige klei, los en vochtig.

Het bodemprofiel is verstoord.

BORING 3:

²⁸ Code van Goede Praktijk versie 4, p. 49.

Foto 11: boring 3 op pas ingezaaid grasland

- Laag 1: 0-15cm Donkerbruin zand met wortels (Ao), los en zeer droog.
 Laag 2: 15-30cm Bruin zand, fijne structuur, fragment serre glas, fragment baksteen, los en zeer droog.
 Laag 3: 30-75cm Lichtbruin zand, fijne structuur, losse en droge consistentie, steriel. Scherpe overgang naar moederbodem op -75cm
 Laag 4: 75-110cm Moederbodem van groenbruin zand, losse, vochtige consistentie, steriel.
 Het bodemprofiel is intact (Ap1, Ap2, C).

BORING 4:

Foto 12: boring 4 op weiland

- Laag 1: 0-10cm Bruin zand met wortels (Ao), los en zeer droog.
 Laag 2: 10-40cm Donkerbruin zand, fijne structuur, steriel, losse en droge consistentie.
 Laag 3: 40-65cm Bruin zand, fijne structuur, losse en droge consistentie, steriel. Scherpe overgang naar moederbodem op -65cm
 Laag 4: vanaf 65cm Moederbodem van groenbruin zand, losse en vochtige consistentie, steriel.
 Het bodemprofiel is intact (Ap1, Ap2, C).

BORING 5:

Foto 13: boring 5 op weiland

- Laag 1: 0-15cm Donkerbruin zand met wortels (Ao), los en zeer droog.
 Laag 2: 15-30cm Donkerbruin zand, fijne structuur, losse en droge consistentie, steriel.
 Laag 3: 30-45cm Bruin zand, fijne structuur, losse en droge consistentie, steriel. Scherpe overgang naar moederbodem op -45cm
 Laag 4: 45-110cm Moederbodem van groenbruin zand, losse en vochtige consistentie, steriel.
 Het bodemprofiel is intact (Ap1, Ap2, C).

BORING 6:

Foto 14: boring 6 op weiland

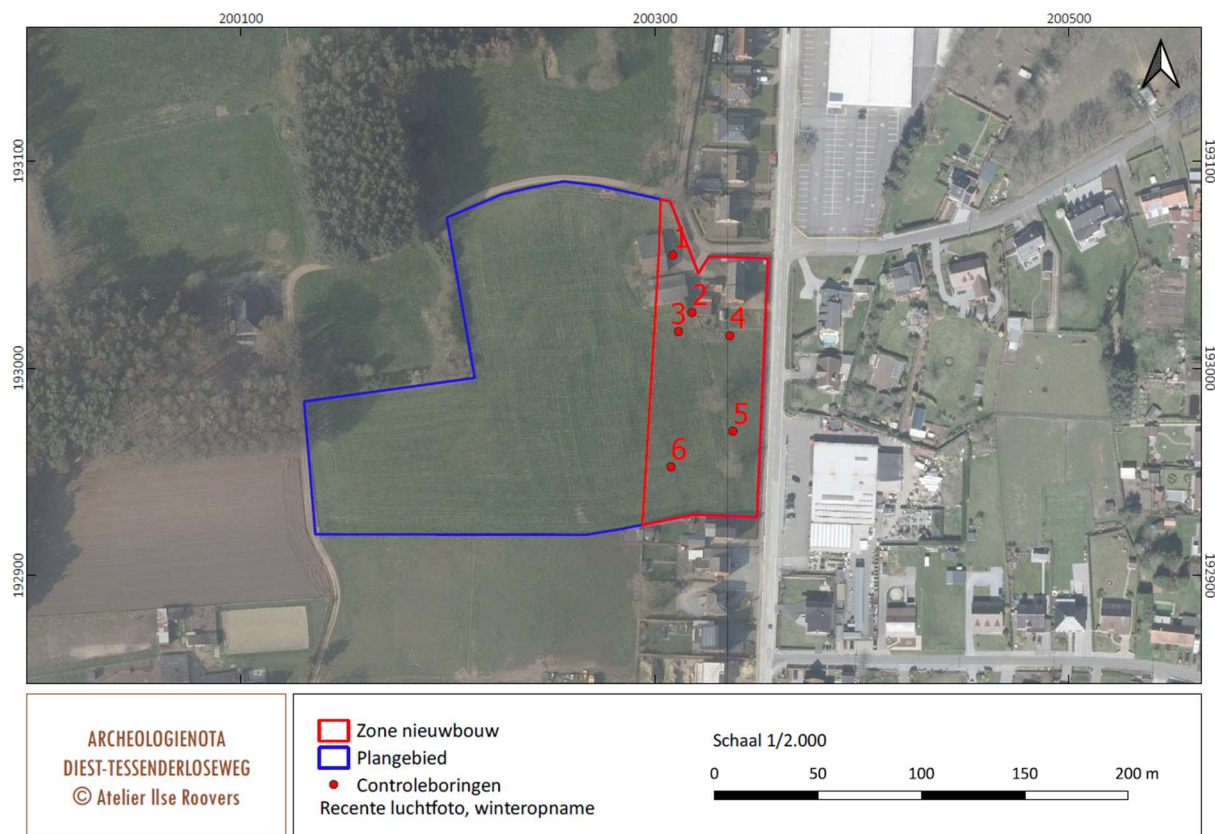
Laag 1: 0-10cm	Bruin zand met wortels (Ao), los en zeer droog.
Laag 2: 10-40cm	Bruin zand, fijne structuur, losse en droge consistentie, steriel. Scherpe overgang naar moederbodem op -40cm
Laag 3: 40-65cm	Moederbodem van groenbruin zand, loss en vochtige consistentie, steriel.

Het bodemprofiel is intact (Ap1, Ap2, C).

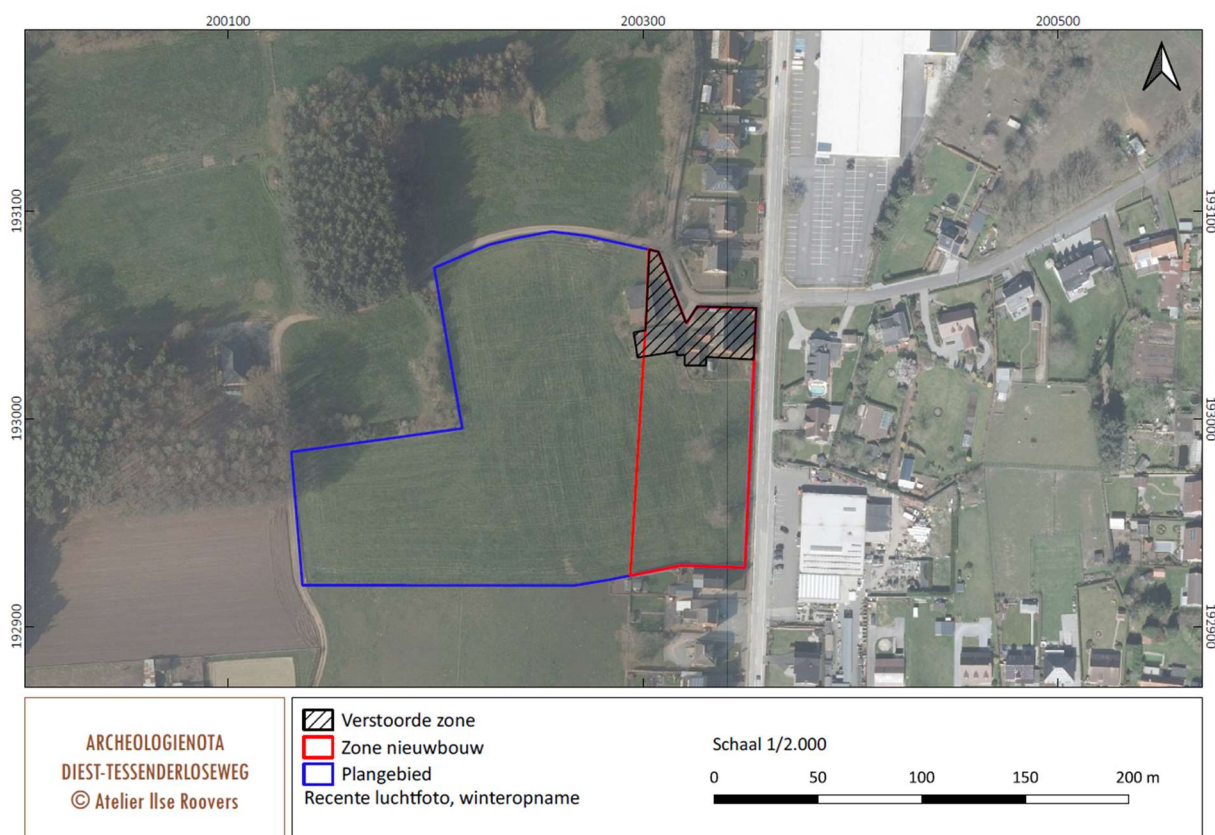
We besluiten dat ter hoogte van **het woonerf** het oppervlak geaccidenteerd is. Er zijn verschillende gebouwen in verval, er zijn o.a. een betonnen omheining en putten (waterputten, mestputten) aanwezig en er ligt afval dat typisch is voor een verlaten boeren erf. We staakten drie boringen op een diepte van ca. 0.30 tot 0.50m -mv omwille van de verharding die aanwezig is op het erf en die voornamelijk uit gerolde en grijze kiezels bestaat. Het was mogelijk om op twee plaatsen door de verharde oppervlaktelaag te boren. We stellen vast dat de bodem tot op een diepte van 1.30m -mv geroerd is. We hebben een bodem aangetroffen die bestaat uit een vermenging van bruine lagen met fragmenten van een moederbodem, plastic en recent serreglas. In deze zone is geen kenniswinst mogelijk.

Ter hoogte van het **wei- en akkerland** is het terrein gaaf bewaard aan de oppervlakte. Er is een greppel met een diepte van ca. 50cm aanwezig die aan het woonerf vertrekt in zuidelijke richting. Verder zijn er geen onregelmatigheden in het reliëf. Momenteel is het terrein droog maar de greppel dient als afwatering, aangezien het bodemtype **w-Sdmc** een matig natte bodem is met een hoge voorjaarswaterstand. In het voorjaar zal het overtollige water afgeleid worden door middel van deze greppel. De controleboringen wijzen uit dat het bodemprofiel intact is bewaard. We onderscheiden twee humuslagen en een moederbodem. De overgang tussen de bruine humuslagen en de groengele moederbodem verloopt scherp wat erop wijst dat er geploegd wordt tot aan de moederbodem. Deze bevindt zich op een diepte van ca. 0.40 tot 0.75m.

Op basis van de controleboringen stellen we vast dat de bodem geroerd is ter hoogte van het agrarisch woonerf, en intact bewaard is ter hoogte van het wei- en akkerland (Figuur 27).

Figuur 26: Aanduiding van de controleboringen 1 tot 6, op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

Figuur 27: Aanduiding van de verstoorde zone in zwart gearceerd, op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)

4. SYNTHESE

5.1 Conclusies uit de bureaustudie en waardebeoordeling

We besluiten dat het plangebied Diest-Tessenderloseweg zich situeert in het Demerland, op de grens van de Zuiderkempen en het Noordelijk Hageland. Het terrein ligt in een lager gelegen zone. Het terrein kent een vlak hoogteverloop tussen 25.81 en 26.50 m + TAW en helt lichtjes af naar het zuidoosten, waar de Gorevliet ontspringt. In de omgeving liggen verschillende getuigenheuvels. Het terrein is niet overstromingsgevoelig. De gekarteerde bodemtypes zijn wSdmc en Scm. Het zijn zandbodems die enkel verschillen in de drainageklasse van matig nat tot matig droog. Vanwege hun profielontwikkeling zijn ze archeologisch interessant omdat het plaggenbodems zijn. De bewaring onder de antropogene humuslaag van eventuele archeologische sites en grondsporen is afhankelijk van de mate waarin de begraven bodem is opgenomen in de akkerlagen.

De tertiaire afzetting in de ondergrond is de *formatie van Diest* die ca. 11 tot 7 miljoen jaar geleden werd gevormd tijdens het laat-mioceen. Het is een mariene afzetting en vormt een zandpakket dat dagzoomt in Noordoost-België. Het pakket werd afgezet in een zee-inham en bestaat uit grofkorrelig, groen tot bruin zand, is heterogeen van samenstelling en bevat meerdere grindlagen, ijzerzandsteenbanken en klei- en micarrijke horizonten. Hierop bevinden zich quaternaire hellings- en/of eolische afzettingen uit het weichseliaan en het vroeg-holoceen. Ter hoogte van het plangebied zijn de afzettingen samengesteld uit zand, lemig zand en zandleem.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische vondsten geregistreerd. In een straal van 1.5km rond het plangebied namen we alle vondstregistraties in overweging. Op zeven locaties is lithisch materiaal aangetroffen wat het bewijs vormt dat de prehistorische jager-verzamelaar de omgeving bezocht. Het betreft in alle gevallen losse vondsten van één tot enkele lithische artefacten per locatie. Op één locatie werd een concentratie van 25 ex. lithisch materiaal aangetroffen. De vondst van één afslag wordt in het paleolithicum geplaatst, zonder bijkomende informatie over de datering. Op drie locaties wordt het materiaal gedateerd in het neolithicum. De overige steentijdlocaties zijn niet nader gedateerd.

De overige vondsten worden gedateerd in de post-middeleeuwen, 17de en 18de eeuw. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen werden in de omgeving van het plangebied niet aangetroffen. Aan de hand van het digitaal hoogtemodel stellen we vast dat de meeste vindplaatsen in de hogergelegen zones in het landschap voorkomen. In de nabije omgeving van dit plangebied werden tussen 2017 en 2020 drie archeologische bureaustudies uitgevoerd waarbij telkens een verdergezet vooronderzoek met ingreep in de bodem werd geadviseerd. In twee gevallen werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. In de derde bureaustudie werd een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Eén onderzoek is thans voltooid en leverde, naast enkele vondsten van roodbakkend geglazuurd aardewerk dat niet nader gedateerd wordt, geen archeologische sporen op. De erfgoedonderzoeken in de nabije omgeving wijzen op de aanwezigheid van een 17de eeuwse schans en een 18de eeuwse kapel.

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende toponiemen aanwezig die eindigen op *-bergen*. Dit zijn indicatieve toponiemen. Op de toppen van deze heuvels werd lithisch materiaal aangetroffen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum. Prof. dr. P.M. Vermeersch stelde vast dat deze vindplaatsen zich op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels bevinden. Het betreft in bijna alle gevallen ZAfe bodems. Het plangebied is vanaf het einde van de 18de eeuw in cultuur gebracht als akker of wei. In de noordelijke zone van het terrein ontwikkelde zich een woonerf in het midden of het einde van de 18de eeuw. Tussen 1939 en 1990 kende het erf een historiek van bouw en sloop. We zien een uitbreiding van twee naar vier of vijf gebouwen, en de sloop van één gebouw. De huidige hoeve met bijgebouwen is niet meer gewijzigd sinds het derde kwart van de 20ste eeuw. Over de volle lengte van het weiland was er in de jaren 1970 een bommenrij aanwezig langsheen de greppel. Van die rij resten

er nu nog twee eiken. In de buurt van de zuidgrens van het perceel ontwikkelde zich een woonerf van het einde van de 18de eeuw tot heden, maar deze structuren zijn meer zuidelijk, buiten het plangebied, te situeren.

Tijdens ons terreinbezoek van 24 november stelden we vast dat het woonerf sterk geaccidenteerd is aan de oppervlakte. Er zijn verschillende gebouwen in verval, er zijn o.a. een betonnen omheining en putten (waterputten, mestputten) aanwezig en er ligt afval dat typisch is voor een verlaten boerenerv. In de bijhorende wei en akker is een greppel van ca. 50cm diepte aanwezig maar verder is het oppervlak gaaf en zijn er geen onregelmatigheden waar te nemen in het reliëf. We voerden controleboringen uit om eventuele verstoringen vast te stellen en de diepte van de moederbodem te bepalen. We besluiten dat enerzijds de bodem geroerd is tot op een diepte van 130cm -mv op het agrarisch woonerf. De 20ste eeuwse uitbreiding en sloop van gebouwen heeft de bodem verstoord. Anderzijds heeft de bodem een intact profiel onder de wei en akker. We onderscheiden twee humuslagen en een moederbodem. De overgang tussen de bruine humuslagen en de groengele moederbodem verloopt scherp, wat erop wijst dat er geploegd wordt tot aan de moederbodem. De moederbodem bevindt die zich op een diepte van ca. 45 tot 75cm.

5.2 Impact

De initiatiefnemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor stedenbouwkundige handelingen. De totale oppervlakte van het perceel bedraagt 27.395,25m². Hiervan zal 20.331,84m² onbebouwd blijven. De zone waar de bodemingrepen zijn gepland, is ca. 7.063,41m² groot en ligt parallel aan de Tessenderloseweg. De bouwaanvraag houdt de sloop van het agrarisch woonerf met hoeve en bijgebouwen in, en de bouw van een winkel met woning en een ondergronds niveau, bovengrondse parking, toegangsweg en wadi.

In de **noordelijke zone** zijn reeds verschillende bodemversturende ingrepen gebeurd:

- De bouw van de hoeve heeft de bodem verstoord ter hoogte van de muurfunderingen, de kelder van het woongedeelte en de mestput in het stalgedeelte. Hoe het vloerniveau is opgebouwd, weten we niet met zekerheid maar vermoedelijk zal de impact beperkt zijn, gezien de bouwwijze van het begin van de 20ste eeuw. Anderzijds is de bodem verstoord ter hoogte van de kelder en de mestput.
- Bij de bouw van het vrijstaande gebouw in snelbouwsteen achter de hoeve is de bodemimpact vermoedelijk beperkt gebleven tot de muurfunderingen.
- De impact op de bodem bij de bouw van de vrijstaande koeienstal is zeer groot. Het gebouw werd in de jaren 1980 vernieuwd. Hier stond voordien een oudere stal, maar door de bouw van de mestput onder het gehele gebouw is de bodem hier volledig verstoord.
- De bouw van de vrijstaande houten schuur heeft vrijwel geen impact gehad op de bodem.
- We vermelden hier ook de sloop van het gebouw tussen de hoeve en de koeienstal in de jaren 1970.

De impact van bodemversturende activiteiten ter hoogte van het woonerf is groot. Ten eerste is de bodem geroerd ter hoogte van de **ondergrondse constructies**, met name de muurfunderingen, waterputten en sceptische putten. Ten tweede wijze de **controleboringen** hier op een **verstoorde bodem** tot een diepte van -1.30m. In deze zone is een parking gepland bestaande uit een fundering van 0.45m -mv. De bodem zal daardoor tot ca. 0.60m -mv geroerd worden.

In de **centrale en zuidelijke zone** is de impact op de bodem vanwege bestaande structuren beperkt.

- De controleboringen onder de akker en de weide wijzen op een **intact bodemprofiel**.
- De gekapte bomenrij heeft mogelijk de bodem lokaal verstoord. Ook de twee grote solitaire eiken die thans de laatste getuigen zijn van deze bomenrij, hebben de bodem lokaal verstoord. Ze hebben een kruin van respectievelijk 13 en 11m diameter. Eiken hebben een sterke hoofd- of penwortel die verticaal groeit. De overige wortels waaieren horizontaal breder uit dan de kruin en gaan tot een gemiddelde diepte van ca. 0.45m. Ze. Aan de horizontale wortels groeien verticale penwortels die

de boom verankeren in de bodem. Rond de stam zullen de beide eiken het bodemarchief verstoord hebben maar verder weg van de stam zal de impact beperkt zijn omdat de moederbodem dieper zit dan de horizontale wortelzone.

- De greppel op het weiland, is ca. 50cm diep. Aangezien de moederbodem zich hier op een diepte van 65 tot 75cm bevindt, heeft de greppel vermoedelijk geen versturende impact op de bodem.

In deze zone zal de geplande winkel met toegangsweg, wadi en parking gebouwd worden. De geplande bodemingreep bedraagt minimaal -0.45m -mv ter hoogte van de parkeerplaatsen en maximaal 4.40m -mv ter hoogte van het gebouw en de waterputten.

5.3 Kans op kennisvermeerdering

KANS OP KENNISVERMEERDERING INZAKE STEENTIJD ARTEFACTENSITES

Het terrein ligt in een vlakte en heeft een vlak hoogteverloop tussen 11.07m en 12.24m + TAW. Het gekarteerde bodemtype is w-Sdm. Dit is een plaggenbodem wat archeologisch een interessante bodem is, omdat het afdekkende plaggenpakket de kans vergroot op intacte archeologische sites, indien aanwezig. wSdmc heeft een verbrokkelde textuur B-horizont waardoor de kans op bewaring van steentijdvindplaatsen -indien aanwezig- klein is. In de omgeving zijn losse vondsten van lithisch materiaal aangetroffen op de Diestiaan getuigenheuvels. Grote concentraties zijn niet aangetroffen maar het materiaal wijst alleszins op de aanwezigheid van de prehistorische jager-verzamelaar in de regio.

Als we de topografische kaart op de digitale bodemkaart projecteren, zien we dat de toponiemen die eindigen op -bergen samenvallen met ZAfe bodems. Prof. dr. P.M. Vermeersch analyseerde de steentijd vindplaatsen uit het mesolithicum en het neolithiserend mesolithicum in deze regio. Hij stelt vast dat de prehistorische vindplaatsen gelegen zijn op de steile uitlopers van de Diestiaan getuigenheuvels. Het betreft in bijna alle gevallen ZAfe bodems²⁹ (38 van de 44 vindplaatsen bevinden zich op ZAfe bodem). ZAfe bodems zijn zeer droge tot matig natte zandgronden met humus en/of ijzer B-horizont en met stenige fase op geelachtig of groenachtig stenig materiaal en bevinden zich op de toppen van de heuvels.

De kans op kennisvermeerdering inzake steentijdartefactensites wordt als **zeer laag** ingeschat omdat

- Het aanwezige bodemtype een verbrokkelde textuur B-horizont heeft,
- Het terrein niet in een gradiëntzone ligt. Gradiëntzones zijn wel aanwezig in de omgeving op de drogere bodems.
- We tijdens de controleboringen vaststelden dat de overgang tussen de humuslagen en de moederbodem scherp is afgelijnd. Dit wijst op een antropogene verstoring, met name het ploegen van de akker, waardoor de bovenste bodemlagen zijn vermengd.

KANS OP KENNISVERMEERDERING INZAKE SPORENSITES

We maken een onderscheid tussen de noordelijke zone en het centrale en zuidelijke deel van het terrein:

- De **noordelijke zone – het agrarisch woonerf**:
Enerzijds is de bodem geroerd door een historiek van bouw en sloop tot op een diepte van ten minste 1.30m -mv. In deze zone zal de **kenniswinst zeer laag tot nihil** zijn.
- De **centrale en zuidelijke zone – akker en wei**:
De kans op kennisvermeerdering inzake sporensites vanaf het laat-neolithicum is reëel omdat er archeologische onderzoeken zijn geregistreerd in de nabije omgeving van het plangebied, met name vondsten vanaf de ijzertijd tot de nieuwste tijd. Op basis van de pedologische kenmerken van het terrein besluiten we dat het beschermende plaggendeck de kans op een optimale bewaring

²⁹ VERMEERSCH P.-M. 1976, p. 237-239.

verhoogt. Uit de controleboringen kunnen we afleiden dat de oorspronkelijke bodemontwikkeling bewaard is. Twee humuslagen rusten op de moederbodem die zich op een diepte van 0.45 tot 0.75m bevindt. Er is een hoge kans op een goede bewaring van archeologische sporensites vanaf het laat-neolithicum indien deze aanwezig zijn. De bodemverstoring vanwege de greppel en de gekapte bomerij is lokaal mogelijk. In deze zone is **kenniswinst reëel**.

5.4 Advies

Op basis van deze bureaustudie kan de aanwezigheid van een archeologische site ter hoogte van het plangebied Diest-Tessenderloseweg niet worden uitgesloten. Gezien de impact van de geplande werken op de bodem wordt een **verdergezet archeologisch vooronderzoek geadviseerd** om de archeologische waarde van het terrein en de kans op kennisvermeerdering verder te bepalen.

Verdergezet archeologisch onderzoek naar **steentijdartefactensites** op zich wordt **niet geadviseerd** omdat uit de bureaustudie blijkt dat er een **lage verwachting** is op het aantreffen van deze vindplaatsen. Het aanwezige bodemtype heeft een verbrokkelde textuur B-horizont. Het terrein ligt niet in een gradiëntzone. Deze zones zijn wel aanwezig op hoger gelegen terreinen in de omgeving. Bovenstaand argument neemt evenwel niet weg dat er ook in laag gelegen gebieden archeologische vondsten, sporen en structuren kunnen worden aangetroffen uit de steentijd, maar tijdens de controleboringen hebben we geen andere lagen waargenomen die kunnen wijzen op intacte E-, B- of BC- horizonten waardoor de kans op het treffen intacte steentijdsites zeer klein is.

Verdergezet archeologisch onderzoek naar **sporensites** vanaf het laat-neolithicum tot de nieuwste tijd wordt wel geadviseerd. Uit de bureaustudie blijkt dat er een lage maar **reële verwachting** is. Het bodemprofiel is intact ter hoogte van het akker- en weiland, in de centrale en zuidelijke zone van het terrein. Het vertoont twee humuslagen met daaronder een moederbodem op ca. 0.45 tot 0.75m diepte. Omdat de kans reëel is om nog intacte sporen aan te treffen die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de archeologische en historische kennis van een eventuele archeologische of historische site adviseren we een **vervolgonderzoek in de zones met een intact bodemprofiel**.

Omdat de geplande ontwikkeling een verstoring inhoudt van het eventueel aanwezige bodemarchief, adviseren we een **verdergezet archeologisch vooronderzoek naar sporensites**. We stellen hiertoe het programma van maatregelen op in het tweede deel van deze archeologienota.

5. SAMENVATTING

Deze archeologienota is opgesteld om de locatie Diest (Deurne) - Tessenderloseweg op archeologisch vlak te waarderen. De studie is uitgevoerd naar aanleiding van een omgevingsvergunning voor de realisatie van een stedenbouwkundige handeling.

Op basis van de landschappelijke en archeologische context kennen we aan het plangebied een lage verwachting toe op het aantreffen van steentijdartefactensites. Het gekarteerde bodemtype w-Sdm heeft een verbrokkelde B-horizont en het terrein ligt niet in een gradiëntzone. In de omgeving is lithisch materiaal gevonden. De vindplaatsen situeren zich op de hogergelegen hevels in de omgeving. De locatie van deze vindplaatsen was het onderwerp van een studie van P.M. Vermeersch die besluit dat de ZAfe bodems bijzonder interessant waren voor de jager-verzamelaar tijdens het mesolithicum en, wat hij benoemt, het neolithiserend mesolithicum. Tijdens de controleboringen stelden we vast dat de bodem bestaat uit twee humuslagen met daaronder de moederbodem. Andere lagen werden niet waargenomen. De kans op kennisvermeerdering inzake vindplaatsen uit de steentijd wordt als zeer laag ingeschat. Vanuit een kosten-batenanalyse is verder *doelgericht* onderzoek naar steentijd artefactensites niet te verantwoorden en wordt dan ook niet geadviseerd.

De kans op kennisvermeerdering inzake sporensites vanaf het laat-neolithicum wordt als laag maar reëel ingeschat, vooral gebaseerd op de archeologische en de bodemkundige context. De pedologische kenmerken van het terrein wijzen op de aanwezigheid van een beschermend plaggendeak dat de kans op een goede bewaring van eventuele vindplaatsen aanzienlijk verhoogt. Tijdens de controleboringen hebben we vastgesteld dat de bodem ter hoogte van de akker en wei intact bewaard is. Twee humuslagen rusten op de onverstoorde moederlaag die zich op ca. 45 tot 75cm diepte bevindt. Indien sporensites aanwezig zijn, is er een optimale kans dat ze intact zijn.

Omdat de geplande ontwikkeling een verstoring inhoudt van het eventueel aanwezige bodemarchief, adviseren we een **verdergezet archeologisch vooronderzoek naar sporensites in de zone met een intact bodemprofiel**. We stellen een programma van maatregelen op in het tweede deel van deze archeologienota. In de zone met een verstoord bodemprofiel ter hoogte van het woonerf is geen kenniswinst meer mogelijk omdat de bodem diepgaand geroerd is door 20ste eeuwse bouw en sloop. We adviseren om deze zone vrij te stellen van verder onderzoek.

6. Bibliografische referenties

UITGEGEVEN BRONNEN

ACKE B. 2017: Archeologienota Tessenderlo-Diesterstraat (prov. Limburg), Verslag van resultaten, Monument Vandekerkckhove, Ingelmunster.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.

DE RAYMAEKER A. e.a. 2016: Archeologisch vooronderzoek aan de Diesterstraat te Tessenderlo, Studiebureau Archeologie, Kessel-Lo.

DUPONT L. 2018: Nota: Resultaten van het proefsleuvenonderzoek aan de Diesterstraat te Tessenderlo. URI : <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/7164>

ERVYNCK A., DEBRUYNE S. & RIBBENS R. 2015: *Assessment, Een handleiding voor de archeoloog*. Onroerend Erfgoed, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed.

GOOLAERTS S. & BEERTEN K. 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart – Kaartblad 16 Lier*, Leuven.

MATTHIJS J. & DE GEYTER G. 1999: Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 25, Hasselt [1/50 000]. Belgische Geologische Dienst en Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Bestuur Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

VAN GILS M. & DE BIE M. 2006: Steentijd in de Kempen. Prospectie, kartering en waardering van het laat-paleolithisch en mesolithisch erfgoed, *Centrale Archeologische Inventaris (CAI) II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek*, VIOE-Rapporten 02, Brussel, 7-16.

VERMEERSCH P.-M. 1976: Steentijdmateriaal uit het noordelijk Hageland (Oudheidkundige repertoria Reeks B XI), Brussel.

VERRIJKT J. 2020: Archeologienota Tessenderlo, Diesterstraat: Verslag van Resultaten, Beerse.

DIGITALE BRONNEN

Agentschap voor geografische informatie: www.agiv.be

Agentschap onroerend erfgoed: www.onroenderfgoed.be

Bodemverkenner: www.dov.vlaanderen.be

Cartesius: www.cartesius.be

Cartoweb: www.cartoweb.be

Centraal Archeologische Inventaris: cai.erfgoed.net en

Databank ondergrond Vlaanderen: dov.vlaanderen.be

Geoportaal: geo.onroenderfgoed.be

Geopunt Vlaanderen: www.geopunt.be

Inventaris onroerend erfgoed: www.inventaris.onroenderfgoed.be

Koninklijke Bibliotheek van België: www.kbr.be

7. Lijst van figuren

- Figuur 1: Situering van het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand op schaal 1/20.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 2: Het plangebied op het Grootchalig Referentie Bestand op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 3: Situering van het plangebied op het gewestplan op schaal 1/2.000, rood-wit= woongebied met landelijk karakter, geel = agrarisch gebied, groen = natuurgebied en paars = ambachtelijke zone (bron: geopunt)*
- Figuur 4: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 5a: Situering van het plangebied op de meest recente luchtfoto op schaal 1/1.000. Huidige situatie van het terrein: zone 1 = onbebouwd, zone 2 = woonerf/geplande sloop, zone 3 = geplande nieuwbouw (bron: geopunt)*
- Figuur 5b: Het te slopen woonerf met nr. 1 = hoeve, nr. 2 = vrijstaand gebouw in steen, nr. 3 = koeienstal, nr. 4 = houten schuur, nr. 5 = verhard erf, op de meest recente luchtfoto, schaal 1/250 (bron: geopunt)*
- Figuur 5c: Plan van de huidige toestand op schaal 1/300 (bron: opdrachtgever)*
- Figuur 5d: Plan van de nieuwbouw op schaal 1/300 (bron: opdrachtgever)*
- Figuur 6: Diest-Tessenderloseweg: hoogteprofiel 1 met NZ doorsnede, hoogteprofiel 2 met WO doorsnede.*
- Figuur 7: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II op schaal 1/5.000. Hoogteprofielen 1 NZ en 2 OW zijn aangeduid in het rood (bron: geopunt).*
- Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel II op schaal 1/10.000 (bron: geopunt).*
- Figuur 9: Plangebied op de kaart van overstromingsgevoelige gebieden 2017 op schaal 1/5.000, Donkerblauw = effectief overstromingsgevoelig, lichtblauw = mogelijk overstromingsgevoelig (bron: geopunt)*
- Figuur 10: Plangebied op de tertiairgeologische kaart op schaal 1/50.000 (bron: dov.vlaanderen)*
- Figuur 11: Plangebied op de quartairgeologische op schaal 1/50.000 (bron: dov.vlaanderen).*
- Figuur 12: Plangebied op de digitale bodemkaart op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 13: Plangebied op de potentiële bodemerosiekaart 2020 op schaal 1/2.000. Lichtgroen = zeer laag, groen = verwaarloosbaar erosiegevoelig, wit = geen info (bron: geopunt)*
- Figuur 14: Aanduiding van archeologische vindplaatsen en bureaustudies in de omgeving. Op schaal 1/20.000 (bron: CAI, geopunt)*
- Figuur 15: Situering van de indicatieve toponiemen -bergen op het DHM, schaal 1/25.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 16: Plangebied op de Fricx kaart ca. 1744, aangemaakt op schaal 1/20.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 17: Plangebied op de Ferrariskaart van 1777, aangemaakt op schaal 1/10.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen ca. 1840 op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 19: Plangebied op de Vandermaelen kaart 1846-1854 op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 20: Plangebied op de topografische kaart NGI 1904 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)*
- Figuur 21: Plangebied op de topografische kaart NGI 1969 op schaal 1/2.000. Uitbreiding van de bebouwing in de noordelijke zone van het terrein (bron: cartesius)*
- Figuur 22: Plangebied op de topografische kaart NGI 1989 op schaal 1/2.000. Bebouwing in de noordelijke zone van het terrein (bron: cartesius)*
- Figuur 23: Plangebied op de luchtfoto van 1971 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)*
- Figuur 24: Plangebied op de luchtfoto reeks 1979-1990 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)*
- Figuur 25: Plangebied op de luchtfoto reeks 2000-2003 op schaal 1/2.000 (bron: cartesius)*
- Figuur 26: Aanduiding van de boringen 1 tot 6 en de verstoorde zone in zwart gearceerd, op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*
- Figuur 27: Aanduiding van de verstoorde zone in zwart gearceerd, op schaal 1/2.000 (bron: geopunt)*

8. Lijst van foto's en tabellen

FOTO'S

Foto 1: N zone: af te breken hoeve Tessenderloseweg nummer 115.

Foto 2: N zone: af te breken woonerf met hoeve, bakstenen bijgebouw en koeienstal, weiland op voorgrond.

Foto 3: N zone: af te breken bijgebouw achter de hoeve en koeienstal op de achtergrond rechts.

Foto 4: N zone: af te breken hoeve met achterbouw.

Foto 5: N zone: af te breken koeienstal met vloer in betonplaten waaronder een mestput.

Foto 6: N zone: af te breken houten schuur met vloerniveau in aangestampte aarde.

Foto 7: N zone: achtergevel van de hoeve Tessenderloseweg nummer 115.

Foto 8: zicht op akker en wei in het centrale en zuidelijke zone.

Foto 9: boring 1 op het woonerf

Foto 10: boring 2 op het woonerf

Foto 11: boring 3 op pas ingezaaid grasland

Foto 12: boring 4 op weiland

Foto 13: boring 5 op weiland

Foto 14: boring 6 op weiland

TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de archeologische en historische perioden (bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

Tabel 2: Plangebied Diest-Tessenderloseweg: boringen met Lambert 72 coördinaten

ATELIER ILSE ROOVERS
ARCHEOLOGISCHE STUDIES